

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke Zondag

Abonnementsprijs : 400 fr. per jaar

Postcheckrekening N° 3185.22

Beheer en Redactie : Mr René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

BESCHOUWINGEN OVER DE OPVOEDENDE WAARDE DER WETTEN

Rede uitgesproken door de heer Pedro DELAHAYE, Advocaat-Generaal bij het Hof van Beroep te Gent, op de plechtige openingszitting, van het Hof, op 15 September 1953.

Mijne Heren,

1. De heer Procureur-Generaal, na, tijdens de laatste maanden, door zo zware rouw in zijn meest dierbare genegenheden getroffen te zijn geweest, heeft mij de eer gegund om hier de rede te houden die, bij de aanvang van het gerechtelijk jaar, gebruikelijk is.

Het blijkt van vertrouwen mij aldus betoond is, in menig opzicht, kostbaar. Onder meer kon ik, al bij de keuze van het te behandelen onderwerp, beseffen dat eerbewijzen steeds met lasten gepaard gaan.

Mij richtend tot de dienaars en de bewaarders der wetten, voel ik mij veilig om het wezen der wetgeving in een zijner soms vergeten aspecten te behandelen met U te onderhouden over de opvoedende waarde der wetten (1).

De welwillende maar tevens kritische aandacht, waarmede U sprekers beluistert, is mij bekend.

Wanneer ik, in mijn begeestering voor een onderwerp dat in de wijsbegeerte wortelt, al te veel belang mocht hechten aan denkers, wier droom het was een ideale stede te stichten, zult ge U, over de verveling welke ik U aandoe, wreken door de gedachte aan de woorden van Cicero : er bestaat geen dwaasheid die niet reeds door een of ander wijsgeer verkondigd werd.

Dwaasheid bij de wijsgeer, legende bij de geschiedkundige (2), ijdelheid bij de redenaar (3) !

Zal ik, eens te meer, het getuigenis van de jurist moeten inroepen (4) ? Een jurist raadt het mij af door te beweren dat de bespiegeling over het verleden noodzakelijk de mens tot de deugdzaamheid terugbrengt. Dus keer ik vastberaden naar het verleden terug.

2. Het is de gewoonte dat men bij feestmalen een spijskaart en bij schouwspelen een programma voorlegt. Wat ik hier in deze zo plechtige samenkomst aanbied is, U betwijfelt het niet, geenszins van zulk aanlokkende aard.

Mijn doel is uiteen te zetten dat de mens niet als een goed burger geboren wordt; dat, in de landen waar de wet de opperste macht is, van hem niettemin

een massa deugden gevergd worden; dat het dus nodig is dat de staat de burger vorme door hem wetten te geven welke een opvoedende waarde hebben.

Ik hadde hetzelfde onderwerp kunnen behandelen onder een titel die eenieder hadde doen blozen : « De deugd ».

3. Het kan vermetel blijken hier van de deugd te gewagen : het geeft zowat het gevoel oude koeien uit de sloot te halen.

Mijn inzicht is nochtans niet U mee te voeren op de weg van de zedenleer. We zijn allen mensen en we kennen voldoende onze evenmensen om te weten dat we, van nature uit, verre van deugdzaam zijn.

Plato zegde dat eenieder, in zijn privaat leven, een vijand is voor zich zelf (5); de voorstanders van de leer, die de maatschappij aansprakelijk stelt voor de menselijke boosaardigheid, zijn weinig talrijk.

Ik bedoel dan ook niet de deugden van de enkeling maar wel deze van de staatsburgers. Een verordening van Lycurgus levert ons het doorslaand bewijs dat het één niet mag verward worden met het ander. De wet verbood aan de Lacedemoniërs de diefstal niet, maar ze voorzag de geseling voor de dief die zich op heterdaad liet betrappen. Stelen, was ongetwijfeld toen, zowel als nu, een vergrijp tegen de zedenleer, maar de wetgever bekommerde er zich niet om. Zich laten betrappen daarentegen werd als misdrijf tegen de staat beschouwd, vermits de dader, door zich te laten vatten, het bewijs leverde van onhandigheid en domheid, gebreken welke de wetgever niet dulde bij een Spartaans burger.

Dichter bij ons staat Richelieu (6), die afried zich te bedienen van mensen met strenge zeden, omdat zulke mensen te onhandelbaar zijn.

De deugdzame staatsburger moet niet dié deugden beoefenen, welke hem tot het goede opvoeren, maar wel deze welke in het staatsbestel van hem worden gevergd. Aldus, strikt beschouwd, zou een immoreel mens kunnen doorgaan voor een deugdzaam burger op voorwaarde dat zijn beleefde manieren en desnoods zijn schijnheiligheid deze gebreken zouden

wegmoffelen, welke onvereenigbaar zijn met de noodwendigheden van de maatschappij.

Hij die deugdzaam schijnt, zegde iemand, vertegenwoordigt de deugd zoals een bankbiljet het geld vertegenwoordigt. Luther had het niet helemaal verkeerd voor wanneer hij beweerde dat de schijnheiligheid een voortvloei is uit het menselijk staatsburgerlijk beleid (7).

Wanneer hij staatsburger wordt, neemt de mens nieuwe verplichtingen op zich en moet hij zich tevens de kunst eigen maken om zijn ingeboren neigingen aan te passen aan de eisen gesteld door de maatschappij.

Zal hij beter zijn dan het individu?

Zal hij de wetten, welke zijn rechten bepalen, met meer geestdrift aanvaarden dan de voorschriften welke zijn driften beteugelen? Ik ken niemand die zulks durfde te bevestigen.

Macchiavelli, wiens bijtende en cynische taal U bekend is — Frederik de Grote (8) zegde van hem weliswaar, dat hij slechts monsters en duivels afschilderde — beweerde dat, in de politiek, al de mensen ondankbaar, veranderlijk, geveinsd, omzichtig in het gevaar en winstzuchtig zijn. « Zolang ge hun voordelen verschafft, vervolgt hij, hebben zij hun bloed, hun leven en hun kroost voor U veil, wanneer wel te verstaan zulks niet van pas komt, maar hebt ge ze werkelijk nodig, dan komen zij in opstand. » (9)

Op zijn minst is de mens en ook de burger niet zo goed als hij zou moeten zijn en ook niet zo slecht als hij zou kunnen zijn. Blijven we bij de sprankel hoop door Montesquieu gelaten: « Les hommes, fripons en détail, sont en gros de très honnêtes gens » (10).

4. Is het echter wel noodzakelijk dat de burger deugdzaam weze? Worden de wetten immers niet tot zijn welzijn gemaakt? Zal hij dienvolgens, afgezien van alle deugdzaamheid, niet met geestdrift wetten naleven die hem het geluk brengen?

De individuen, die een staat samenstellen, rekenen alleen op het geluk dat hij hun moet aanbrengen.

Groots en verheven doeleinde voorwaar, op voorwaarde dat men het eens zij nopens het begrip « geluk ».

Israël dorstte naar goddelijke gunsten, Sparta vocht om de lauweren van de wapenglorie, Carthago beoogde rijkdom en Rome streefde naar grootmoedigheid.

In één zelfde staat weidde een groot wijsgeer een ganse verhandeling aan de definitie van het ideaal geluk om zijn leermeester Socrates te weerleggen. Hij was genoodzaakt een nieuw werk te schrijven om het eerste aan de feiten aan te passen. Doch dit laatste meesterstuk werd, op zijn beurt, slechts koel onthaald door een niet minder beroemde leerling (11).

Waar zulke wijsgeren — en zoveel anderen — niet bij machte waren op stellige manier uit te maken wat voor al de mensen, die in gemeenschap leven, goed is, moet ik mij nogal ongerust gevoelen nopens het eindverloop van zulkdanig proces.

Het zou mij weinig baten met een zeer verheven magistraat (12) uit de roepen: « Ce ne sont pas les hommes qui sont petits; ce sont les affaires qui sont grandes », ge zoudt wedervoeren dat het een werkelijke schone zinsnede is, doch zo Montesquieu ze ernstig had opgevat, ze slechts hoogmoed en onmacht zou betogen.

De algemene bereidingsformule van het geluk noch de wijze waarop het moet opgediend worden, vinden we niet in boeken.

Het individu zelf moet zijn eigen geluk helpen opbouwen maar hij doet dit maar al te dikwijls ten

coste van het welzijn van zijn evenmens. De wet, welke bepaalt wat voordelig is voor allen, moet mijn geluk en dit van de anderen kunnen verzoenen. Hoe zal ze dit verwerkelijken?

Schijnbaar door het voorschrijven van de regelen welke voortvloeiën uit de idee, die de gemeenschap huldigt in verband met het geluk harer leden. Wanneer ze steunt op het materialisme, de zucht naar rijkdom bijvoorbeeld, is het reeds moeilijk om de wetten te doen naleven. Steunt ze op een ideaal, dan kan zij er slechts toe komen dank zij de deugdzaamheid van haar bevolking.

5. Mogelijk! zult ge zeggen, maar welk is de rol van de deugd en van de opvoedende wetten in de autoritaire regimes, waar slechts de willekeur van de machthebber wet is?

De wereldgeschiedenis geeft ontelbare voorbeelden van wetgevers, die zich alleen maar door het geweld opdrongen. In dergelijke staten heeft de wet geen opleidende rol te spelen en de burgerdeugd is er van geen tel. Wie, van uit een versterkte burcht, met geweld regeert over onvrije wezens, hoeft zich niet te bekommeren over de vrije wil. Hij moet geen pogingen aanwenden om te overtuigen. Hij beveelt, hij bestraft de weerspannigen.

Het ware dan ook vermetel te veralgemenen en regelen toe te passen omdat ze elders gangbaar zijn of ze te verwerpen omdat ze ginds van de hand worden gewezen.

Ik ben genoopt de behandelde stof te besnoeien en mij uitsluitend te beperken tot de staten waar het oppergezag berust bij de wet (13), waar de wet zich richt tot mensen met vrije wil en vrije gevoelsuiting, kortom, waar de staat en de wetten gemaakt zijn voor het volk.

6. De staatsinstelling, opgebouwd op de soevereine wet, kan vergeleken worden met een driehoek die als punten heeft de vrijheid, de gelijkheid en de broederlijkheid. Ik bespreek ze slechts in de mate dat ze wijzen op de ingewikkelde taak van de wetgever en op de vele deugden welke bij de staatsburgers verondersteld worden.

7. De vrijheid (14) is het grootste goed dat een staat aan zijn burgers kan schenken, want, daardoor juist vrijwaart hij hun oordeelsvermogen en hun persoonlijkheid.

De republiek van Athene wordt weleens als een voorbeeld van vrijheid aangehaald. Solo's wetten streefden er, zonder twijfel, naar een zekere politieke vrijheid te bewerkstelligen maar, wijl ze zich niet schikten naar de onkreukbare eisen van de natuurwet en wijl ze de vernietiging van het individu en van het gezin bewerkten, weerkaatsen zij eerder de schaduw van het beeld der vrijheid.

Vrijheid, in de zin van losbandigheid, zou tot anarchie leiden en, in de zin van het vermogen aan eenieder voorbehouden om zijn neigingen te voldoen, zou zij de slavernij van de zwakkeren tot gevolg hebben.

Wat betekent dan toch die vrijheid? Is het niet het recht om te doen alles wat de wetten toelaten en al datgene wat de wetten niet verbieden?

Het is U dadelijk opgevallen dat er twee belangrijke deugden zijn zonder dewelke de vrijheid maar begoocheling ware: de gehoorzaamheid aan de wetten (15) en de gedoozaamheid, die de waarborg is voor de vrijheid van de anderen.

8. Waren we allen van nature uit gelijk, dan zouden we niet meer vrijheid nodig hebben dan de wezens van de plantenwereld; ze zou immers tot niets anders

dienen dan tot het vernietigen van de natuurlijke gelijkheid.

Maar de mensen verschillen van elkaar door hun aard, hun verstand, hun moraliteit, hun rang, hun fortuin, hun geslacht. Zoals Montaigne het onverbloemd uitdrukt is er « plus de distance de tel home à tel home qu'il y a de tel home à telle bête » (16).

La Bruyère (17), bij het vergelijken van het voor en tegen van de verschillende toestanden van de mens, ontwaart niettemin een zeker mengsel, een soort vergoeding van goed en kwaad die een onderlinge gelijkheid teweeg brengt. De anderen benijden, merkt hij op, is zijn eigen leed verzwaren met de ondraagbare last van het geluk van de anderen (18).

Wat is het doel van de gelijkheid?

Het nivelleren van de hartstochten, beoogd door de gelijkheidswetten van Phaleos van Chalcedonie? Is het niet de Stede Gods verwarren met de stede der mensen?

Het gelijkmaken met de onderste laag, te kennen gegeven door het gebaar van de tiran van Milete, die met een roede, de korenhalmen neersloeg welke boven de andere uitstaken?

Is het niet het vernietigen van de vrijheid?

De absolute gelijkheid van de massa, nagestreefd door Babœuf in zijn « Manifeste des Egaux »? (19) Is het niet utopie en avontuur?

Bétekent gelijkheid niet eer de vrijheid door de wet aan ieder burger toegekend om door zijn arbeid zijn medemens te evenaren? Het erkennen van de gelijkheid vóór de wet (20) van mensen die uitteraard ongelijk zijn?

Zo zulks waarheid is, dan ligt de arbeid ten grondslag van de gelijkheid.

De arbeid! Onuitputbaar onderwerp ter meditatie. Ik zou U hier moeten herinneren aan het onderricht verstrekt door al de volkeren, die een rol in het verleden hebben vervuld (21).

De geschiedenis van Rome, die meer beducht was voor de ledigheid dan voor de vijand. Deze van Athene, die een wet afkondigde welke voorschreef dat de zoon, die in zijn jeugd geen beroep had aangeleerd vrijgesteld was van de verplichting om zijn vader, in diens oude jaren, te onderhouden.

Deze der West-Gothen, onder wier somptuaire wetten er een voorschreef, dat de courtisanen aan de armen in lijfeigendom dienden afgestaan (22).

Ik beperk mij tot dit enig besluit: de arbeidszin, welke, beter dan fortuin en afstamming, de ongelijkheden neerhaalt, waardoor de mensen onderling verschillen, is een zo noodzakelijke deugd dat, zonder haar, de gelijkheid alleen maar in de mond van redenaars, of ten koste van onrechtvaardigheid zal zegenen.

Niemand is meer dan U bekommerd om het recht op gelijkheid. In Uw rechtszalen worden de arme en de rijke, de machtige en de zwakke, de gelovige en de ongelovige, de vreemdeling en de staatsburger, zonder enig onderscheid en op gelijke voet, behandeld, maar, Uw toegeeflijkheid gaat onvermijdelijk en terecht uit naar diegenen die door de natuur misdeeld werden, in een poging om onoverkomelijke ongelijkheden te milderen.

9. Men is geneigd zich af te vragen hoe de wet aan al de burgers de mogelijkheid kan bieden om gelijk te worden wanneer sommigen onder hen, om redenen, onafhankelijk van hun wil, in de volstreckte onmogelijkheid verkeren zich op te werken. Onderzoekende of de wet aan de misdeelden de middelen moet laten om tot gelijkheid te komen, raakt men een vraagstuk aan dat de tijdgenoten trachten op te lossen door het

sociaal recht en dat vroeger bekend stond onder de naam van broederlijkheid.

« Je sais, zegde Lamartine (23), combien il est difficile à définir, ce mot magique de fraternité que nous avons emprunté à l'Evangile de la religion pour le jeter dans l'évangile de la politique, afin qu'il y germe avec les vertus et avec une efficacité nouvelle dans nos institutions futures ». Van juridisch oogpunt uit heeft dit woord werkelijk te luttel betekenis.

Het natuurrecht, dat op zich zelf geen juridische banden schept, kan niet als grondslag der broederlijkheid dienen. Hoe kan men de broederlijkheid met het positief recht verenigen?

De grondwet maakt er geen gewag van; het artikel 1382 van het burgerlijk recht, dat op de fout berust, is er hoogstens mede aanverwant.

Dit vraagstuk kwelde reeds Diderot. In zijn « Entretien d'un Père avec ses Enfants » zoekt hij angstvallig een oplossing.

De erfgenamen van wijlen de pastoor van Thivet waren haveloze lieden. Reeds bouwden ze kastelen in de lucht toen, onverwachts, de hand gelegd werd op een oud testament volgens hetwelk de algehele erfenis toekwam aan rijke boekhandelaars van Parijs. Wat stond er de testamentuitvoerder te doen? Zich schikken naar het testament en de armen in een nog nijpender ellende dompelen of het bestaan van het testament eenvoudig verzwijgen en de rijken van een fortuin beroven, dat ze gemakkelijk konden derven?

Diderot neemt in de samenspraak de taak op zich partij te kiezen voor de zwakke tegen de sterkere en desnoods de wet te trotseren omdat de zwakke zwak is. « C'est qu'à la rigueur », zegde hij, « il n'y a point de lois pour le sage ». Doch daarop volgt onmiddellijk de repliek van zijn vader als conclusie van het gesprek: het zou hem niet kunnen deren waren er in de stad een of twee burgers zoals zijn zoon: doch hij zou de stad onmiddellijk verlaten, dachten ze allen zoals hij.

Diderot was een edelmoedig figuur. Laten we hem prijzen! Maar hij wist dat hij zich vergiste en dat zijn vader gelijk had.

De armoede schept op zich zelf geen rechten in de maatschappij. Ik beroep mij op het getuigenis van een mens, wiens genegenheid voor de minderen ten kwade werd genomen, en laat La Buyère Diderot's vader ter zijde staan: « La plupart des hommes croient fausement qu'il leur suffit d'être inutiles ou dans l'indigence pour que la République soit engagée à les placer ou à les secourir » (24).

De goede inzichten die Diderot een ogenblik vooropzet zouden de staat in de anarchie en in de ondergang dompelen (25) en daarenboven nieuwe voorrechten scheppen (26).

En nochtans!

Broederlijkheid is een begrip vol werkelijkheid. Wellicht om reden van zijn juridische onnauwkeurigheid, verzwelgt het al de problemen met de kracht van een vloedgolf.

Niemand zou zijn grootheid durven betwisten evenmin als de noodzakelijkheid het te doen aansluiten bij het positief recht, anders dan door fragmentarische wetten die, in stede van het probleem te verduidelijken, ons in een ware chaos werpen.

Vijf en twintig eeuwen geleden, vaardigde de wijze en eerlijke Solo een wet uit die, op het eerste gezicht, onbeduidend is. Het grondgebied van Attica had gebrek aan water. De bronnen waren schaars. De wetgever schreef voor dat ieder Athener recht had op een zekere hoeveelheid water uit de put van zijn geboortplaats op voorwaarde evenwel dat hij vooraf, vruchteloos, op eigen erf had geboord.

Deze wet blijkt mij kostbare onderrichtingen te bevatten. Zij stelt vooreerst het eigendomsrecht van het individu, dat absoluut is, tegenover het recht van de burger, dat beperkt wordt door de noodwendigheden van zijn medeburgers. Zij omschrijft vervolgens de staat van noodwendigheid door te bepalen dat, in staat van noodwendigheid verkeert, hij die, in weerwil van zijn arbeid en ingevolge omstandigheden waaraan hij geen schuld heeft, er niet in kan gelukken te verwerven hetgeen hem noodzakelijk is. Zij beperkt eindelijk het recht, dat uit de noodzakelijkheid geboren wordt, ten einde te vermijden dat de sterkere meer dan nodig zou bezwaard worden en dat de zwakke in zijn zwakheid een aansporing zou vinden tot ledigheid.

Die wet van Solo schijnt mij bewonderenswaardig omdat ze het recht op bijstand huldigt voor hem, die zich in behoeftige staat bevindt, niettegenstaande de inspanningen om zich op te werken.

Ware deze gedachte bijtijds hernomen, dan ware het handvest, dat deze tijd ingehield, ongetwijfeld gunstig onthaald geworden: de wetgever hadde er een norm, in ontdekt ter uitwerking der wetten en de burger een grondslag ter uitoefening van zijn recht.

De idee voert in ons recht geen nieuwigheid in. Men vindt ze in vele teksten terug, o.m. in het artikel 208 van het Burgerlijk Wetboek dat de onderhoudsverplichtingen behandelt; in de wet van 14 September, 1911 van het wetboek van koophandel, betreffende de bijstand in geval van aanvaring; in het Koninklijk Besluit van 1 Februari 1934 ter zake strafrecht, handelende over de hulp bij verkeersongevallen.

De vermelding van het beginsel in een algemene tekst zou nochtans gans het positief recht beïnvloeden, bijzonder door de toepassing van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek.

Zouden een fout bedrijven: de voorbijganger die hulp weigert aan een drenkeling; de publiekine die geen bijstand biedt aan een gekwetste; de dokter die weigert zich naar een ziekbed te begeven; de bestuurder van een onderneming die zich verzet tegen de aanwerving van een ongelukkige werkloze...

Ik dwaal af van de kern van mijn onderwerp door deze lange uitweiding over de plicht tot bijstand. Het gelieve U mij te verontschuldigen. Ik heb willen aantonen dat deze plicht, die zich in de sociale orde met evenveel kracht opdringt als de liefdadigheid in de christene gemeenschap, bij ontstentenis van een algemene tekst, een bijzonder moeilijk te beoefenen deugd is en dat, ware hij zelfs duidelijk door een tekst voorgeschreven, zijn beoefening niettemin beroep zou moeten doen op de edelste gevoelens van de Natie.

10. Een vergelijking makend met de driehoek, heb ik getracht, op beknopte wijze samen te vatten de normen volgens dewelke in de landen waar de wet het opperste gezag is, de staat het geluk van de burgers inricht en heb ik gepoogd de deugden aan te tonen, welke er het tegengewicht van zijn.

Ik haalde aan: de gehoorzaamheid en de gedoogzaamheid, de arbeidszin en de gestrengheid (27), en een zekere dosis zelfverloochening. Er zijn er echter nog andere, en nl. ene die slechts ten koste van de grootste moeite kan verworven worden: de gematigdheid (28). Zonder haar zou de uiterste vrijheid ont-aarden in losbandigheid, zou de uiterste gelijkheid de gelijkheid vernietigen. Dit roept de onvergetelijke woorden voor de geest welke de Zon uitspreekt wanneer zij haar wagen aan Phaeton toevertrouwt: « Stijg niet te hoog want ge zoudt de hemelwoning verbranden. Daal niet te laag of ge verschroeit de aarde. Te

veel naar rechts valt ge in de Slangendrager. Te veel naar links stuurt ge in de Altaar-constellatie. Houd steeds de middenweg » (29).

Pogen de plichten van de staat en van de burger met het oog op het geluk samen te vatten, is onbegonnen werk. Mits grote angstvalligheid zal men er misschien toe komen een formule te ontdekken die toelaat, bij benadering, het vlak van het probleem te schatten maar men zal er niet in slagen zijn juiste omvang te bepalen hetgeen even zeer onmogelijk is als het berekenen van het volume van een driehoek: er ontbreekt immers een afmeting.

Ik had beter gedaan niet te ontleden en U met warmte te onderhouden over iets zeer verhevens. Want, wijl het Oud-Regiem het geheel van deze deugden, waarvan ik er enkele aangeraakt heb, burgerdeugd noemde, spraken de steden uit de vroegste oudheid, die daaraan hun grootheid te danken hadden en in de verzwakking er van het voorteken van hun ondergang voelden, van liefde tot het Vaderland.

Doch, mijn betoog laat mij niet toe te handelen over de naijver, die eenieder zou moeten bezitten, om, beter dan de anderen, het Vaderland te dienen (30).

La Rochefoucauld troost mij over die leemte: « La philosophie trompe aisément des maux passés et des maux à venir, mais les maux présents triomphent d'elle » (31).

Het is hoog tijd het terrein dezer bespiegelingen te verlaten en de aandacht te schenken aan de middelen, waarover de wet beschikt, om de burgerdeugd aan te leren, aan te wakkeren en te onderhouden ter instandhouding van de vaderlandsliefde.

11. Vermits de burger bij de geboorte gewoonlijk niet die onmisbare deugd meekrijgt, zonder dewelke de staat onmogelijk het geluk der geheelheid zijner onderhorigen kan bewerkstelligen, zal het de staat behoren de burger naar deze deugd te vormen door een opvoedende waarde aan zijn wetten te geven.

« De opvoedende waarde der wetten »! Tot wat zou ze dienen, zult U zeggen, indien geen andere méér belangrijke factoren aan de vorming van het volk medewerken? Zijn traditie en zeden daartoe niet meer aangewezen dan de wetten? Vergeet U dat, naar Leibniz, diegene de wereld kan veranderen die de opvoeding in handen heeft?

Ik weet dat in Sparta het kind de liefde tot de wet meêzoog met de voedstermelk (32).

Ik weet dat, zo de zeden volmaakt waren, de opvoedende waarde der wetten — en ten slotte de wetten zelf — overbodig zouden wezen; dat de wetgeving alleen nooit de leemte van een gemis aan zeden zal kunnen aanvullen (33).

Ik weet eveneens dat Plato, in de zeer mooie maar sterk onwezenlijke bladzijden van « De Republiek », beweerde de zeden te kunnen regelen en desnoods te hervormen, alléén door opvoeding, zonder de hulp der wetgeving, en dat zijn theorie in toepassing gebracht werd door sommige regeerders, die het leven in gemeenschap, vanaf de prille jeugd, oplegden om de opvoeding volledig in handen te hebben (34).

Het is mijn betrachting niet U te onderhouden over al de middelen waarover de staat beschikt om de burgerzin in te prenten. Ik zou gelukkig wezen, mocht ik, bij het einde van mijn uiteenzetting er in geslaagd zijn aan te duiden hoe de wet, wier rol er veel meer in bestaat zeden te wekken en aan te wakkeren dan ze in het leven te roepen, een opvoedende waarde kan en moet bezitten.

12. Soms is een herhaling niet overbodig. Aldus, zal degene, die deed aannemen dat één plus één twee is,

zich toch nog inspannen om aan te tonen dat één min één nul is.

Ik ga niet anders te werk wanneer ik zeg dat, indien de goede wetten ertoe strekken de deugd te vermeerderen, de slechte van aard zijn om ze te verminderen.

De geneesheer, die een zieke verzorgt, neemt zijn toevlucht tot geneesmiddelen. Wanneer deze geschikt zijn, werken ze goed en hun gevolgen zijn heilzaam; wanneer ze echter aan een ziekte zijn aangepast, doch door een teveel aan werking of door opeenhoping, een of ander orgaan in gevaar brengen, onthoudt de patiënt er zich bijtijds van, of, indien hij toch het geloof in hun doematigheid behoudt, stelt hij zich bloot aan andere kwalen; wanneer ze tegenaangewezen zijn, maken ze de gezonde ziek, brengen de zieke ten onder en roven bovendien de faam van degene die ze toediende.

Aldus gaat het met de wetten welke de wetgever tot genezing van onze zwakheden voorgeschreven heeft. De slechte brengen ons tot opstandigheid. Ze stompen de deugd af en in plaats van het goede brengen ze dikwijls het kwade (35).

Plato aarzelt niet te bevestigen dat sommige onenigheden, welke de maatschappelijke groep verscheuren, het gevolg zijn van slechte wetten (36).

Wanneer de deugdzaamheid van het volk verflauwt kan ze aangewakkerd worden maar wanneer het volk door de wetten bedorven is, is het door een ongeheelijke kwaal aangetast omdat, volgens de sterke uitdrukking van Montesquieu, het kwaad alsdan in de remedie zelf schuilt (37).

13. Men zal aanvoeren dat de wetten bestemd zijn tot de vorming van de deugdzaamheid van de staatsburger, die zelf het staatsbeleid in handen heeft, en dat zij dus noch beter noch slechter zullen zijn dan degene die ze maakt.

In de oudste tijden, toen de steden slechts een kleine bevolking hadden en de burgers rechtstreeks het gezag uitoefenden (38), ging het waarschijnlijk zo.

In de hedendaagse staten regeert het volk bij monde van machtdragers die het vrijelijk kiest.

Wat bepaalt zijn keuze?

Het komt mij voor dat het mannen verkiest deugdzaam genoeg (39) om slechts wetten uit te vaardigen die ze bereid zijn zelf te aanvaarden en wijs genoeg om te onderscheiden wat voor eenieder goed is, in een woord, mannen die het omwille van hun uitzonderlijke gaven of van hun buitengewone opvoeding, als de besten beschouwt (40).

De besten eens uitgekozen is het volk gerechtigd beneden het peil hunner deugden te blijven en te eisen dat ze de best geschikte wetten zouden maken en als voorbeelden voor allen zouden dienen.

De geschiedschrijvers hebben het uitspannel der oudheid besterd met gedenkwaardige figuren die, in die zin, de volkeren door hun wijze voorschriften stichtten en door hun voorbeelden begeesterden.

Lycurgus, na de staat ingericht te hebben op de deugdzaamheid zijner medeburgers, deed zich onder eed door allen bezweren dat zijn wetten zouden nageleefd worden tot bij zijn terugkomst uit Delphi, alwaar hij het orakel zou te rade gaan. Om de duurzaamheid van zijn wetgeving te bestendigen liet hij zich, bij gebrek aan voedsel, uitsterven na de voorzorgen genomen te hebben om zijn stoffelijk overschot aan de zeeën te zien toevertrouwen. Men meent dat zijn beschikkingen in voege bleven gedurende vijf eeuwen tot aan de heerschappij van Agis.

Doch is het geen vaststaand feit dat de wijze man niet steeds begeesterd is om de macht uit te oefenen?

Is het niet veel aangenamer rustig te gehoorzamen dan zelf het roer in handen te nemen?

Diocletianus was zeker die mening toegedaan wijl hij aan de partijgangers, die hem ertoe trachtten te overhalen de kroon terug op te nemen, antwoordde dat zij zich voorzeker die moeite niet zouden getroost hebben hadden ze de meloenen gezien welke hij, met eigen hand, gezaaid had!

De mens is steeds op zijn hoede geweest ten opzichte van het staatsbewind. Solo wees de tirannij van de hand omdat een vorstelijk paleis wel een ingangdeur had maar geen uitgangspoortje, langs waar men zich terug kon trekken eens dat men er binnen was. Niettemin besteedde hij zijn ganse leven aan het gemenebest.

Het opschrift, gebeiteld in het standbeeld van Cato de Censor weegt tegen veel ontgoochelingen op (41). Zo luidt het: « hij herstelde de tucht van de Romeinse republiek die reeds aan 't overhellen was en te niet ging ».

Goede wetten doen niet vruchteloos beroep op een volk dat traditie, enige zeden en wat opvoeding heeft, inzonderlijk wanneer het geleerd heeft « somwijlen zijn ziel te verheffen, aangewakkerd door andermans woorden en voorbeelden (42).

Hun taak er in bestaande veeleer uit te nodigen dan te dwingen en veeleer te leiden dan te gebieden, zullen de wetten, waar het past, de deugd moeten uitlokken, ze dikwijls aanwakkeren en ze immer in stand houden.

Daarom moet hun opvoedende waarde terzelfdertijd liggen in hun overredingskracht, in de materie die ze behandelen, in de aangewende techniek en in hun beteugelingsstelsel.

15. De eerste deugd van de burger, deze welke door Montaigne genoemd wordt « la règle des règles et générale loy des loix » en zonder welke er geen vrijheid bestaat, is de gehoorzaamheid aan de wetten.

Wil men nochtans een blinde gehoorzaamheid en eist men dat ieder voorschrift automatisch nageleefd worde dan stelt men zijn verwachtingen bloot aan zware teleurstellingen.

De wetten, welke zich richten tot vrije mensen, die over wilsuiting beschikken en hun gevoelens en gedachten mogen uitdrukken, doen beroep op hun toetreding alvorens dwang uit te oefenen. Daarom zegde Demosthenes dat hij, die zich de moeite niet getroost om de wetten uit te leggen, het gezag van het volk misprijst.

De wetgever begrijpt de bevolking en doet zich door haar verstaan. Hij is er zich van bewust dat hij, met ruwheid, zijn doel niet zal bereiken maar dat hij de ziel van de gemeenschap zal weten te overhalen wanneer hij ze tijdig voorbereidt en peilt.

Zijn taal is deze van de overtuiging en van de toelichting, want een wet, die op zichzelf goed is maar niet begrepen wordt, of uitgevaardigd wordt op een tijdstip dat daartoe ongeschikt kan blijken, wordt zwaarlijk aanvaard. Aldus zullen de gestrengheidswetten, welke beroep doen op de gevoelens van opoffering en zelfverloochening, slechts aangenomen worden in de mate dat het volk er van overtuigd is dat de geverge inspanning ovenredig is met de noodwendigheden van de staat en met de zijne.

Lycurgus vestigde zijn gans oeuvre op de overreding. Hij oordeelde dat zijn wetten derwijze in het geweten zouden gegrift staan en te goeder trouw zouden nageleefd worden. Dusdanig was hij van de doeltreffendheid van deze methode overtuigd dat een zijner verordeningen uitdrukkelijk verbood geschreven (43) wetten uit te vaardigen, daar boeken nodeloos zijn wanneer de teksten in de harten geprent staan.

De glimlach komt U op de lippen wanneer ge denkt aan de 5 boekdelen bevattend 2750 bladzijden in kwarto, in drie kolommen, van onze XV wetboeken (44) en ge vraagt U af welke mens er zou in gelukken diets te maken dat het voordeliger is al deze wetten na te leven dan ze te schenden!

Loop echter niet te veel vooruit: rangschik mij niet onder de ziensers alvorens mij te hebben gehoord over het aantal wetten.

Een der meest verrijnde geesten, die de trots van de samenleving uitmaakt, werd bijzonder getroffen door de belangrijke rol toebedeeld aan de overreding. Om aanvaard te worden, zegde Plato, volstaat het niet dat de wetten een gebod opleggen. De wetgever moet tevens door middel van gebruiken, van lofbetuigingen, van uitleggingen en van elk ander middel er van overtuigen dat het rechtvaardige en het onrechtvaardige werken als een zinsbedrog op een schilderij. « De wetten, gaat hij verder, moeten dubbel zo lang zijn, willen ze terzelfdertijd een aansporing en een bedreiging bevatten » (45).

Aldus ontstond de idee de wetten te doen voorafgaan door een voorrede.

Niettegenstaande haar overgroot belang geraakte zij weldra in de vergetelheid en Francis Bacon (46) meende een nieuwigheid in te voeren toen hij in de XVIe eeuw er op aandrong iedere wet te doen voorafgaan door een verslag.

De inleiding is niets anders dan een woord gericht tot het volk om de noodzakelijkheid van de wet uit te leggen. Ze beoogt niet al de beschikkingen, in de wet vervat, te belichten; haar doel is geenszins tot de interpretatie van de teksten te leiden, maar wel instemming te bekomen en vertrouwen te winnen.

Het blijkt niet dat de verslagen aan de Koning welke, te oordelen naar hun opschrift, dienstig zijn voor de overheid noch de voorbereidende werken (47), waarvoor het volk weinig of geen belang koestert, aan de normen beantwoorden waaraan een inleiding moet voldoen om van overtuigende aard te zijn.

Gewis is de tekst zelf van de wet niet zonder belang. Om nageleefd te kunnen worden moet elk zijner beschikkingen verstaan worden en, om verstaan te worden, dient ze verstaanbaar te zijn: nooit kon een Chinees in de taal der Berbers overtuigd worden.

Solo, die rang neemt tussen de eerste wetgevers maar tevens tussen de oudst gekende dichters, meende dat saai wetten niet gemakkelijk tot in het hart zouden doordringen. Daarom stelde hij ze in verzen op (48).

Voelt u belangstelling voor zijn manier vnn codificatie? Hier volgt de bepaling van het eigendomsrecht:

« Zeker, 'k wens goederen te bezitten

Doch op mijn erf alleen zal ik spitten » (49).

Anderen willen dat de wetgever zich tot het volk zou richten in een taal, opgeluisterd met spreuken en spreekwoorden, om gemakkelijk en voor altijd de verbeelding en het geheugen te treffen (50).

Niemand breekt een lans ten voordele van de administratieve taal, die de stijl en de hersenen martelt en die verdoezelt vooraleer de man uit de straat te bereiken. Men vergeet soms dat er een taal bestaat eenvoudig, duidelijk en eerlijk, die iedereen spreekt en door iedereen begrepen wordt en die daarom wellicht de beste is.

Als voorbeeld haal ik aan een der wetten, door Mozes afgekondigd, wier ontroerende eenvoud de ziel van Israël diep moet getroffen hebben:

« Ge zult de vreemdeling niet verdrukken; ge weet wat de vreemdeling voelt, want ge zijt zelf vreemde-

ling geweest in het land van Egypte » (51). Kan men ooit een dergelijk gebod vergeten?

16. De positieve wetten moeten gehoorzamen aan sommige niet geschreven wetten.

De vurigste overreding is niet bij machte wetten op te leggen die indruisen (52) tegen fundamentele beginselen, gesproten uit klimaat, geographische ligging, levenswijze, beschaving, zeden, geloof...; zij is louter verbijstering wanneer men iets van het volk eist dat tegen zijn belang indruist of zijn vermogens te boven gaat.

Op de vraag of zijn wetten de beste waren, antwoordde Solo dat hij die wetten had uitgevaardigd welke hij wist door de Atheners te zullen aanvaard worden.

Men mag niet te vroeg besluiten dat de wetten, om van opvoedende aard te zijn, noodzakelijkerwijze een goed object moeten nastreven.

De wetten zijn slechts een noodmiddel. Zij hebben niet meer waarde dan de staat, die ze afkondigt, er kan doen gelden. De staten, die er een verkeerde mening op nahouden, maken, met het oog op het algemeen geluk, wetten die, alhoewel objectief gezien slecht zijn, niettemin een vormende waarde hebben van uit het standpunt ingenomen door de bewindvoerders (53).

Lycurgus te Sparta en Solo te Athene, die ik hier bij voorkeur aanhaal omdat ze tot de wetgevers behoren, wier werk de tijd overleefde, legden onder dit oogpunt een werkelijk opvoedende waarde in elk hunner voorschriften. De stede der burgers-soldaten beoogde slechts de militaire grootheid: daartoe streefde elke wet van Lycurgus. De pasgeborene, die aan de Apothosen ontsnapte, werd in de wijn gewassen, ter versterking zo hij gezond was of, om te verdorren, zo hij gebrekkelijk was; het kind werd gedwongen in gemeenschap te leven; de volwassene moest al zijn tijd besteden aan de krijgskunst. Ik kan hier niet al de voorschriften aanhalen welke de kleinigheden regelde: ze waren alle op dezelfde leest geschoeid (54).

Die wetten werden aanvaard. Ik neem de geschiedenis tot getuige, alsmede de repliek van een jonge Spartaan, aan wie men vechthanen beloofde die zouden kampen tot ter dood. « Ik verkies hanen, zegde hij, die in het gevecht de anderen de dood toebrengen. »

Athene, harerzijds, huldigde de leer van de rechtvaardigheid. De deugd was de basis waarop de staat opgebouwd was.

De wetten van Solo streefden een groots doeleinde na: de deugd van de mens op moreel gebied, de gelijkheid van de burger en de eendracht van alle medeburgers in voor- en tegenspoed (55).

Dank zij de deugzaamheid, kende de grote Republiek een roemrijk bestaan. Ten tijde van Demosthenes echter meende de wet zich er van te kunnen onthouden. Zij bestrafte met de dood degene die het aandurven zou de fondsen, voorzien voor de schouwburg, tot oorlogsdoeleinden aan te wenden. Aldus bezegelde zij haar eigen doodvonnis dat Philippus, tijdens de slag van Cheroneos, zou voltrekken (56).

De staat, die het best weet te overtuigen, is bijgevolg deze welke de fundamentele wetten van het volk eerbiedigt en een algemene cultus voorstaat, waarvan de bijzondere wetten de uiting zijn.

Men zal aanvoeren dat de moderne staten een uiterst complex karakter hebben en dat de wetten noodzakelijkerwijze talrijk moeten zijn om het hoofd te kunnen bieden aan steeds ingewikkelder vraagstukken, waarvan men in de oudheid zelfs geen vermoeden had.

Is het wel onontbeerlijk dat de wetten zo talrijk wezen? Het is niet gemakkelijk om, in enkele woorden een maatstaf voor te brengen die toelaat te oordelen of een wet al dan niet noodwendig is. Wanneer men een boom behoorlijk snoeit valt alle waterloot ongenadig ten gronde; zelfs de stam en de onmisbare takken worden verjongd om al het sap uitsluitend naar de knoppen te drijven.

Zo gaat het ook met de wetten. Geënt op de staatsleerstelling worden alleen de onmisbare niet aan een strenge uitkapping onderworpen.

Bij het opstellen ervan beoogt de instelling alleen die geboden welke, met het oog op het geluk van al haar leden, onontbeerlijk zijn. Zij vaardigt ze niet uit om de menselijke bedrijvigheid te belemmeren of om het initiatief uit te schakelen. Wat zij betracht is het gewrocht in banen te leiden om ongeregelheden te voorkomen (57).

Zij zal dan ook slechts de wetten opleggen welke strikt noodwendig zijn, al wat nuttig maar niet onontbeerlijk is overlatende aan de bekommring van eenieder.

Wetten die zich met kleinigheden inlaten zijn de wetgever onwaardig en vinden geen gehoor; de overbodige verzwakken de noodzakelijke; zijn ze nuttig maar niet onmisbaar dan verstompen zij ten slotte het zedelijk gevoel omdat de burger, in de waan verkerend dat ze alles voorzien hebben wat dienstig is, hun alle initiatief kan overlaten en zelf in lusteloosheid verzinken.

Hoe meer wetten uitgevaardigd worden hoe minder zij gekend zijn en, wanneer hun aantal zo groot is dat het volk voor wie ze bestemd zijn, de macht die ze toepast en zelfs de wetgever die ze oplegt zich slechts met moeite hun bestaan herinneren, worden ze, aanvankelijk ten gevolge van onoplettendheid, vervolgens uit onverschilligheid en gewoonte overtreden. Hun overgroot getal ontnemt alle vormende waarde aan de wetten (58) en is meestal een voorteken van verval; waar de deugd afneemt is men, bij gemis aan zeden, genoopt alles te reglementeren.

Wetten, vreemd aan (59) of tegenstrijdig met de leerstelling van de staat, zijn evenzeer overbodig of schadelijk.

Dit is het geval met de terugwerkende wetten die, voor het verleden, verplichtingen opleggen buiten het weten van de staatsburgers. Door middel van een fictie wordt hun het recht ontnomen om te doen wat hun toegelaten is: ook druisen ze in tegen de vrijheid.

De gelegheidswetten zijn niet meer aan te bevelen. Zij zijn overtuigend noch voor wie ze niet gemaakt werden omdat ze voor hen niet gemaakt werden, noch voor wie ze gemaakt werden omdat ze uitsluitend voor hen gemaakt werden: zij zijn strijdig met de gelijkheid.

17. In de wijze van het stellen van de wettekst is er zowel een psychologisch als een technisch aspect. Zo helpt barsheid gewoonlijk tot niets. De goede wetten komen dikwerf met traagheid, zodat de wetgever, geleidelijk handelend, tot een doel kon geraken dat hij met ruwheid niet zou bereiken.

Hauchamps, in zijn leergang van fiscaal recht, vermeldt een overwinning van de opvoedende techniek in een stof zo ondankbaar als het enregistreren van de huurcontracten: hij toont aan hoe de wetgever, na een veertigjarige lange inspanning, dank zij zijn lenigheid, er toe gekomen is, in opeenvolgende etappen, een nuttige maar van de gewoonte afwijkende regel op te leggen.

De wetgevende techniek is van een aanzienlijk be-

lang wanneer het gaat om de teksten verstaanbaar te maken. Ik had reeds de gelegenheid te vermelden dat de wetten, om aanvaard te worden, duidelijk moeten zijn (60). Doch, zelfs gedoogd, dienen hun geboden, bijkomstige als hoofdzakelijke, begrijpelijk te zijn voor eenieder om reden ze door eenieder moeten toegepast worden.

Is dit het geval met de verordeningen die schijnbaar met de logica niets gemeens hebben? de beschikkingen waarin valstrikken schuilen? de lange en dorre geboden? de decreten met tal van verwijzingen? de duistere teksten? (61), de wetten die tegenstrijdig zijn met andere wetten, die sinds lang in vergetelheid geraakt zijn zonder daarom afgeschaff te zijn? de errata die de stof, waaraan ze aansluiten, niet meer zullen inhalen?

Voornamelijk in de landen waar men ten overvloede wetten uitvaardigt, ware een krachtige poging tot verduidelijking gewenst.

De heer Procureur-Generaal (62) heeft mij gemachtigd, uit naam van zijn ambt, een suggestie te uiten met het oog op een zekere ordening der wetten.

Er bestaat een ministeriële omzendbrief (63) die aan de parketten voorschrijft jaarlijks de gebreken en leemten in de wetgeving te doen kennen. Deze onderrichting heeft, afgezien van de lofwaardige bedoelingen van de minister, niet de verhoopde vruchten afgeleverd.

De idee, welke ze voorstaat, kan echter nuttig aangewend worden als vertrekpunt van een samenordering naar dewelke, meen ik, door de meerderheid der burgers en in het bijzonder door de rechtsgeleerden, verlangd wordt.

Ik veronderstel dat ieder parket, volgens een aan te duiden regel, een bepaalde stof, te beginnen met de bijzondere wetten, als proefstuk dienend, behandelde — de verscheidene wetgevende bescheiden, welke op die stof betrekking hebben, groepere; vervolgens de gebreken en leemten onderzoeken van elke tekst om, uiteindelijk, de teksten te ordenen tot één enkele na er de wijzigingen aangebracht te hebben, welke de politieke zin van het ondernomen werk niet wijzigen.

Meent u niet dat de parketten van de zes-en-twintig gerechtelijke arrondissementen, de militaire parketten en de referendarissen der veertien rechtbanken van koophandel tot een resultaat zouden geraken, dat voldoende zou schenken, zelfs al zou elk hunner, jaarlijks slechts de wetgeving omtrent één bepaalde stof behandelen?

De parketten van de Hoven van Beroep zouden er hun traditioneel snuifje zout aan toevoegen alvorens het gewrocht aan de polijster toe te vertrouwen. Welke polijster?

Ik weet dat er geen raad voor samenordering bestaat, die voor dergelijke opdracht praktisch in aanmerking komt (64), maar niemand heeft de uitstekende diensten vergeten welke vroeger door het Comité voor Wetgeving bewezen werden. Dit Comité was zeker geen zwaar, traagwerkend of kostelijk werktuig. Het instellen van een organisme op dezelfde grondslag zou, meen ik, geen ernstige bezwaren uitlokken.

De minister zou na onderzoek uiteindelijk het ontwerp, aangenomen door gezegde raad, bij de Kamers aanhangig maken of aan de Koning een besluit, bevattende de aldus samengeordende wetten, voorstellen derwijze dat het werk door organen van de drie machten zorgvuldig onderzocht zou geweest zijn.

Niets zou beletten, naderhand, de teksten om de vijf of om de tien jaar op te frissen, zo nieuwe wetten bij de vorige kwamen aan te sluiten.

Ik meen dat, welke ook ter zake de wijze van hande-

len ware ⁽⁶⁵⁾, een werk van samenordering, omdat het eenieder zou helpen beter de wetten te begrijpen en te eerbiedigen, een opvoedende waarde zou hebben.

18. Het onderzoek naar de vormende waarde der sancties schijnt ons regelrecht midden de strijd te leiden die de klassieke school en de positivistische school, op het gebied van het strafrecht, leveren. De opvatting van de klassieke school heeft voornamelijk gewoed onder de autoritaire regimes welke, voorstanders van het geweld, zich niet hoefden te bekommeren om het opvoedend element der wetten ⁽⁶⁶⁾; de positivistische voorstelling daarentegen is een gevolgtrekking door de staten, onderworpen aan het gezag van de wet, getrokken uit de opvatting die zij, ten opzichte van het individu, belijden.

Ook is het meer passend te spreken van een evolutie, die volgt op een wijziging van een politiek regime, dan van een echte strijd.

19. Het ware ietwat naief uit te weiden over de noodwendigheid de handelingen van de mens te zien bestraffen of belonen.

Plato zou terecht beweren dat het een schande is een wetgeving af te kondigen, die gegrondvest is op bedreigingen, die slechts beoogt de mens te weerhouden van laakbare daden en hem, indien nodig, te straffen... kon het droombeeld verjaagd en het woordje « noodzakelijk » vermeden!

Men zou er zelfs kunnen aan toevoegen dat de goede daad harerzijds haar beloning in zichzelf draagt en geen ander vergelding verdient.

Daar nu eenmaal de burger noch over het voldoende verstand noch over de gewenste zelfbeheersing beschikt om zich behoorlijk te gedragen, zal de wet hem daartoe aanzetten door « eer en schande, winst en schade » ⁽⁶⁷⁾.

Sanctie en deugdzaamheid staan tegenover elkander in omgekeerde verhouding. In een land, waar de deugd bloeiend is, mogen de beloningen uitzonderlijk voorkomen, maar elders worden ze algemeen omdat zij, uit belang, moeten aanlokkelijk maken hetgeen de plicht niet meer vermag.

De belangrijke beloningen zijn, volgens Montesquieu ⁽⁶⁸⁾, een kenteken van het verval.

Mag hetzelfde niet gezegd worden van de straffen? Wijzen ze niet, in zekere mate, op de mislukking der zeden? De wetten van Romulus waren zodanig overtuigd, dat de kinderen steeds hun ouders zouden eren, dat zij niet eens een straf voorzagen voor de oudermoord ⁽⁶⁹⁾.

20. In werkelijkheid is geen enkel staat zo volmaakt dat hij, dank zij de zeden door hem ingeprent, al de fouten kan voorkomen. De sancties, inzonderheid de bestraffing, blijven dus een onontkoombare noodzakelijkheid. De vormende rol, toebedeeld aan de straffen, is ongetwijfeld belangrijk maar, daar het slechts delinquenten betreft, verdient hij, mijns erachtens, niet de belangstelling welke de positivistische school uitsluitend aan de dag heeft gelegd ten opzichte van de verbetering van de misdadigers.

Het is heilzaam niet uit het oog te verliezen dat de mogelijkheid bestaat het aangevochten kwaad, ten bate van de algemeenheid der burgers, te helen door zich, in hooforde, te wijden aan de verbetering der zeden van allen.

Om te eindigen zou ik vluchtig willen onderzoeken hoe de beteugeling een opvoedende invloed zal kunnen uitoefenen ⁽⁷⁰⁾.

In de eerste plaats moeten de straffen hem, wien

ze treffen, met schaamte vervullen. « Suivons la nature qui a donné aux hommes la honte comme fléau et que la plus grande partie de la peine soit l'infamie de la souffrir » ⁽⁷¹⁾.

De Romeinse wetten beoogden zulk doel. Aan de magistraat, die zich aan handtastelijkheden schuldig gemaakt had, legde de Valeriaanse wet geen andere straf op dan hem als boosaardig te aanzien ⁽⁷²⁾. Ingevolge een andere wet liet men soldaten, die sommige fouten begaan hadden, aderalten ter beduiding dat ze te zwak waren om op waardige wijze hun beroep uit te oefenen ⁽⁷³⁾.

De wetten doen het schaamtegevoel te niet gaan met een schandestraf op te leggen om de lichtste fouten, ja zelfs onvrijwillige misdrijven, te beteugelen.

Door booswichten en verstrooide lui op hetzelfde bankje te roepen ontnemt men aan de strafrechtbanken de macht om het schandemerk ⁽⁷⁴⁾ op te leggen, waarover men, bij het verschijnen vóór een dergelijke rechtbank, steeds zou moeten blozen en dat uiterlijk de goeden van de kwaden scheidt.

De straffen moeten vervolgens matig zijn: al te strenge of al te milde wetten doen het waardebegrip ontaarden en verzwakken de zin van de moraal.

Moordenaars en stropers werden evenzeer door de Draconische ⁽⁷⁵⁾ wetten met de dood gestraft. In zekere mate zetten zulke grove geboden de 'op heterdaad betrapte stroper tot doodslag aan daar hij, zonder vermeerdering van risico, hinderlijke getuigen tot zwijgen kan brengen.

De te lichte straffen miskennen anderzijds de juiste waarde van de deugd.

Het opvoedend karakter van de repressie gaat teloor bij overdreven en onmatige bestraffing. « En épuisant sans mesure tous les traits de leur animosité ils se sont ôtés sur moi toute emprise et je puis désormais me moquer d'eux », stelde J. J. Rousseau ⁽⁷⁶⁾, in een opstandige opwelling, vast.

De straffen moeten verder kunnen voorzien worden ⁽⁷⁷⁾.

Het betaamt dat de burger, wanneer hij de fout bedrijft, de zekerheid hebbe aan de bestraffing niet te kunnen ontkomen en wete op dezelfde voet als de andere misdadigers behandeld te zullen worden. Zonder deze zekerheid zal hij zelfs geen zachte straf aanvaardden ⁽⁷⁸⁾ en de wet, een problematische verbetering tegemoet gaande, loopt gevaar haar doel te missen.

Eindelijk, buiten de uitzonderlijke gevallen waar de bescherming van de maatschappij een voorbeeldige bestraffing eist of waar de schuldige onverbeterlijk is, moeten de straffen eerder een soort geneeskundige uitwerking hebben; zij moeten veeleer pogen de wil van de misdadiger te vormen dan hem met dwang te overmeesteren.

De verdienste van deze gedachte, die menslievend en wijs werkt, omdat zij vergeet wat voorbij is ten einde, zoveel het kan, de toekomst te vrijwaren, komt andermaal uitsluitend aan Plato toe. « De wet, zegt hij, zal de dader doen inzien dat hij tegen de rechtvaardigheid gehandeld heeft, hem aanzetten zich in de toekomst helemaal te onthouden van een dergelijke vrijwillige inbreuk, of zijn durf daartoe merkkelijk bekoelen » ⁽⁷⁹⁾.

De kwestie werd, tijdens de laatste jaren, dikwerf en meesterlijk besproken. De discussie gaat, met een mooi vooruitzicht, voort.

Ik blijf slechts een korte stonde staan om, door middel van een voorbeeld, te wijzen op de hoop welke de scheppende denkbeelden van Plato's volgelingen doen ontstaan.

De dronkaard, wanneer hij zijn drift botviert, zondigt meer uit zwakheid dan uit boosheid. Maar hoe verschrikkelijk de gevolgen!

De dronkenschap brengt de mens laag beneden het peil van het beest⁽⁸⁰⁾ en maakt van hem een boosaardig en gevaarlijk wezen.

Wat, als het ware bij wijze van wrede ironie, in een andere taal, levenswater⁽⁸¹⁾ genoemd wordt, brengt enkel de dood teweeg: het kind bezoedeld vooraleer het geboren wordt, zijn groei in een walgelijke haard verstikkend, de vrouw tot verderf doemend, de familie in de ellende dompelend, de dood zaaierend op de wegen en overal, tot het graf zich vroegtijdig opent en zich op die vernielingswoede wreekt.

De mantel van Noë mag zoveel gruwelen niet dekken.

De wet voorziet straffen en vertrouwt U de toepassing er van toe, maar gij blijft de machteloze getuigen van tragedies die zich, zonder ophouden, hernieuwen. Past de wet toe met strengheid of met goedertierenheid, leeft ze nauwgezet na of interpreteert ze, uw vonnissen zullen noch zelfbeheersing geven aan de zwakke, noch gerustheid aan zijn omgeving, zolang zij U niet toelaat dit moorddadig werktuig, dank zij een aangepaste heropvoeding, in een nuttige kracht te herscheppen.

Condillac, die deze gesel, waaraan het ganse mensdom lijdt, van dichtbij beschouwde, besloot tot de oprichting van toevluchtsoorden voor dronkaard, welke tot heropvoedingscentra zouden dienen.

Het is aan edelmoedige ideeën eigen van slechts zelden te vergaan. De tijdsketen kan hun opgang vertragen, maar houdt ze niet tegen: op ieder ogenblik komen zij ergens op een top te voorschijn.

Zo ging het met het initiatief van Condillac; het kreeg vaste vormen in Amerika, in Zwitserland en daarna in Frankrijk, waar het twee eeuwen vroeger ontstaan was.

Moge onze wetgever, op zijn beurt, de echo van de nood horen en, door het oprichten van dergelijke heropvoedingscentra, aan de wet de opvoedende waarde geven, die men van haar verwacht.

21. Het belang van de opvoedende waarde der wetten is mij aanzienlijk gebleken: van haar hangt, volgens mij, de beoefening af der burgerdeugd, zonder dewelke de liefde voor het Vaderland onbestaande ware.

Zo ik mij heb laten misleiden dan zou mij de hoop overblijven dat de samenspraak, welke wij hadden met eerlijke lieden uit het verleden, U tot toegeeflijkheid zou doen neigen.

Zo anderen dan ik echter menen dat het besproken onderwerp niet uitsluitend tot de bespiegeling behoort maar dat het, integendeel, zijn plaats vindt tussen de problemen, die nooit hun actualiteit verliezen, dan zoudt ge mij, niet zonder redenen, verwijten de bestaande wetten⁽⁸²⁾ niet te hebben getoest aan de beschouwingen die ik de eer had aan uw wijsheid te kunnen voorleggen.

Zou ik het durven bekennen? Ik heb, met aandacht, slechts één enkele wetsbepaling onderzocht: de tekst van artikel 222 van de wet van 18 Juni 1869, ingevolge dewelke ik U deze redevordering heb opgelegd en wiens beschikking, ten minste ten overstaan van het Openbaar Ministerie, ontegensprekelijk opvoedende waarde heeft.

* * *

Op 9 Augustus l.l. overleed op 68-jarige ouderdom de heer *Arthur Demarez*, vrederechter van het tweede

kanton Kortrijk, tevens belast met de bediening van het kanton Avelgem.

Tot op 19 Augustus 1919, datum van zijn benoeming tot rechter in de rechtbank van eerste aanleg te Kortrijk, was hij advocaat te Moeskroen. Zijn ernst en verstand werden er onmiddellijk geprezen.

Doch de kiese en verheven taak van vrederechter lachte hem toe. Gedurende een dertigtal jaren zou hij in het tweede kanton Kortrijk zijn rijke gaven ten dienste stellen van het volk.

Hij was een vrederechter met wijs beleid, wiens grote verdiensten wij niet zullen vergeten.

Hij was officier in de Kroonorde en ridder in de Leopoldsorde.

* * *

De balie van Brugge en de magistratuur voelen bij het afsterven van Mr *Louis Van der Meersch* een smartelijke leemte: een voorbeeldig mens, minzaam, fijn van geest en ingenomen met kunstaangelegenheden, is heengegaan.

Zijn ondervinding en professionele kennis wezen hem aan om gedurende lange jaren in de Tuchtraad der Advocatenorde te zetelen en als stafhouder aan zijn confraters, en bijzonder aan de jongeren, steun en leiding te verzekeren.

Als plaatsvervangend rechter in de rechtbank van eerste aanleg te Brugge, tot welk ambt hij reeds in 1914 benoemd werd, werd hij algemeen gewaardeerd.

Hij overleed te Brugge op 28 November 1952 in de ouderdom van 66 jaar.

Een zijner tien kinderen, de heer substituut-Procureur des Konings V. Van der Meersch, zet met waardigheid de vaderlijke traditie in onze midden voort.

De nagedachtenis van Mr Van der Meersch is een erbewijs aan alles wat schoon en verheven is.

* * *

Toen op 29 December 1952 de rechtbank van eerste aanleg te Brugge aan de nagedachtenis van Mr L. Van der Meersch hulde bracht, werd Mr *Leonce De Schepper*, ter zitting, door een hartaderbreuk getroffen en overleed hij in de ouderdom van 80 jaar.

53 jaren vroeger was hij opgenomen geweest op de lijst der advocaten te Brugge.

Zijn gevoeligheid, zijn hoffelijkheid, zijn levendige geest en zijn genuanceerde taal maakten van hem wel dra een der meest gewaardeerde meesters van het Hof van Assisen.

Zijn confraters verheven hem tot stafhouder in 1927.

Tevens wist hij zijn talenten in dienst te stellen van het gemeenebest: gedurende lange jaren was hij gemeenteraadslid en schepen van het Openbaar Onderwijs der belangrijke stad Brugge.

Met hem verdween een der meest vooraanstaande figuren van de Brugse balie.

* * *

De heer *Marcel De Clercq* werd aangezien als een eminente persoonlijkheid. Ingeschreven op de tabel der Orde der Advocaten te Gent, stond hij nochtans beter bekend in de hogere kringen van handel, nijverheid en bankwezen.

Hij overleed op 4 Februari 1953, in zijn drie-en-tachtigste jaar.

* * *

Vier dagen later zou een nieuwe rouw de Gentse balie treffen bij het afsterven van de heer *Joseph Wouters*.

Hij pleitte voornamelijk vóór de boetstraffelijke

rechtbanken en wist dus veel af van de menselijke ellende.

Na een lange, verdienstelijke en gewetensvolle beroepsbedrijvigheid aan het recht te hebben besteed, overleed hij op 77-jarige ouderdom.

* * *

De 16 Februari 1953, op 50-jarige leeftijd, verliet ons een sereen figuur. Eenieder preeft in Mr *Thery* een kalme, eerlijke en onverdroten werker die, gedurende 25 jaren, op zo waardige wijze deel uitgemaakt had van de balie en, wegens zijn gezag, tijdens de laatste 13 jaren geroepen geweest was om in de Tuchtraad der Advocatenorde te Gent te zetelen.

Sedert drie jaren was hij bovendien lid van het bureau voor kosteloze raadgeving.

Zijn gezondheidstoestand zou hem, jammer genoeg, beletten de volle maat van zijn rijke vermogens verder te leveren.

Te vroeg heeft hij zijn talenten voor het eeuwige geruild.

* * *

De droevige reeks werd op 27 Maart 1953 voortgezet door het overlijden van een veelbelovend advocaat, Mr *Victor Van Daele*, uit Nieuwpoort, die ons, op 38-jarige leeftijd, na een lange ziekte, verliet.

Als jong advocaat wist hij zich reeds te onderscheiden door zijn ernst en bekwaamheid.

De zorg, de ijver en de werklust, waarmede hij zijn zaken behandelde, schenen hem voor te bestemmen om een heerlijke loopbaan te verwezenlijken.

De dood heeft er anders over beslist.

* * *

Met Mr *Florent Dauwe* verdween een kenschetsende persoonlijkheid van de Gentse balie.

Zijn veertigjarige loopbaan van advocaat besteedde hij, met hart en ziel, aan de belangen van zijn cliënten. In zijn vele gaven vond hij een onuitputbare bron van tegenstrijdige eigenschappen: poëzie en procedure, aandoening en ironie, strelen en geselen wist hij bijna terzelfdertijd naar voren te brengen. Hartstochelijk verdedigde hij de belangen die hem toevertrouwd waren.

Hij had een goede en edele inborst. Zijn bemoeiingen met het lot der opgeëisten, ter gelegenheid van de eerste wereldoorlog, en zijn voorbeeldige gedraging tijdens de tweede, wezen hem aan als een deugdzaam burger.

Sinds het overlijden van zijn zoon in een Duits concentratiekamp, zag men hem stilaan verkwijnen om op 18 April 1953, de aarde vaarwel te zeggen.

* * *

Zoals Mr De Clercq, wijdde de heer *Maxime Van Nieuwenhuysse*, alhier op 11 Mei 1953 overleden, zijn verrijnde geest aan de nijverheid.

De culturele instellingen genoten het voorrecht rijkelijk uit zijn uitgebreide kennis te putten.

Hij was oorlogsvrijwilliger 1914-18.

Toen de dood hem riep was hij amper 62 jaar oud.

Een vrome gedachte vervoegd al onze afgestorvenen.

* * *

Voor de Koning namens de Procureur-Generaal, vorder ik dat het aan het Hof behage te zeggen dat het zijn werkzaamheden herneemt.

(1) Het begrip « wetten » dient in de ruimste zin uitgelegd, afgezien van de macht die ze uitvaardigt en van de vorm die

zij aannemen. Het domein omvat dan ook zonder onderscheid wetten, besluit-wetten, koninklijke besluiten, gemeentelijke besluiten, enz. ...

(2) Descartes merkt terecht op dat, in geschiedkundige verhalen, bijna immer de minder roemrijke feiten verdoezeld worden. « D'ou vient que le reste ne parait par tel qu'il est et que ceux qui règlent leurs moeurs par les exemples qu'ils en tirent, sont sujets à tomber dans les extravagances des paladins ». (Discours de la méthode.)

(3) Chilo, in het Banket der Zeven Wijzen, verklaarde dat de stede, waar men veel naar de wetten luistert en weinig naar de redenaars, de gelukkigste is.

(4) De stelling van de rechtsgeleerde, die niet terzelfdertijd filosoof is, komt in de grootste verzoeking, zegt Kant, omdat het slechts op zijn weg ligt de bestaande wetten toe te passen en niet te onderzoeken of deze zelf geen verbeteringen behoeven. (Tweede bijvoegsel aan « Zum ewigen Frieden ».)

(5) De Wetten, I, 626.

(6) Politiek Testament, Hfdst. IV.

(7) Marten Luther, « Vom weltlicher Obrigkeit », 1e deel.

(8) Anti-Macchiavelli, Hfdst. XV.

(9) De Vorst, XVII.

(10) Esprit des Lois, B. XXV, Hfdst. II.

(11) Plato: « De Republiek », vervolgens « De Wetten ».

Aristoteles: « De Politiek ».

(12) Montesquieu: Dossier van l'Esprit des Lois, 195, (1870, III, F^o 113).

(13) « De Grondwet, schrijft de heer Procureur-generaal P. Leclercq, heeft van de Belgische Natie een rechtsstaat willen maken; allen, zowel de regeerders als de onderhorigen, zijn onderworpen aan de wet die in België werkelijk het opperste gezag is. » (Advies Verbreking, 26-6-1930, Pas. 1930-I-271.)

(14) De heer Procureur-generaal bij het Hof van Verbreking Faider heeft zijn openingsrede, uitgesproken op 15 October 1876 (Belg. Jud. 1876-1341), gewijd aan de vier grote grondwettelijke vrijheden.

(15) De eerste stelregel van Descartes was nooit iets voor waarheid te aanvaarden dat hij zelf niet werkelijk als waar had bevonden en de eerste leerspreuk die hij wilde invoeren in zijn wijsbegeerte was, de wetten en de gewoonten van zijn land na te leven.

(16) Essais, B. I Hfdst. XLII, (paraphrase op Plutarchus en Terentius).

(17) Caractères, Les Grands, 5 & 51, Du Souverain, 24.

(18) Zie ook de fabel van La Fontaine « De Schoenlapper en de Bankier ».

(19) Baboeuf wilde « de absolute gelijkheid of de dood ». Zijn verlangen werd op tragische wijze verwezenlijkt: in het jaar V werd hij ter dood veroordeeld.

(20) Herodotes meldt dat Otanes aan de Perzen de gelijkheid voorstelde onder de naam van isonomie.

(21) De wetten van Lycurgus legden aan de burgers, weliswaar, verbod op te arbeiden. Het gemeen werk was het aandeel der Ioten. Maar, welk werk van militaire aard legden ze aan de Spartanen op!

(22) Onder de gestrengte wetten zijn er zeer merkwaardige. Montaigne haalt een verordening aan van Zeleucus, welke voorschrijft « la femme de condition libre ne peut mener après elle plus d'une chambrière sinon lors qu'elle sera vyre, ny porter joyaux d'or à l'entour de sa personne, ny robe enrichie de broderie si elle n'était publique et putain. » (Essais, B. I. Hfd. XLIII.)

(23) Woorden aangehaald door de heer Procureur-generaal Faider in zijn redevoering over de broederlijkheid (Belg. Jud. 1872-1332).

(24) Caractères, Du mérite personnel, 10.

(25) « Omwille van mijn armoede ben ik over mezelf tevreden, zegt Charmides in het Banket van Xenophoon. Toen ik rijk was, moest ik mijn lasteraars vleien, omdat ik wel wist dat zij mij meer kwaad konden berokkenen dan ik aan hen: het gemenebest legde mij telkens nieuwe lasten op, waaraan ik mij niet kon onttrekken. Sinds ik arm ben, heb ik gezag verworven. Niemand bedreigt mij, ik bedreig de anderen. Ik ga overal en wanneer ik wil. Reeds staan de rijken van hun plaatsen op en laten mij voorrang. Nu ben ik een koning: toen was ik een slaaf. Toen betaalde ik schatting aan het gemenebest: thans wordt ik door het gemenebest onderhouden. Ik ben thans niet meer bevreesd iets te verliezen: ik hoop iets te verwerven. »

(26) De voorrechten, toegestaan aan de adel onder het Oud-Regiem deden de omwenteling ontketenen in Frankrijk, deze toegestaan aan het volk door Servius Tullius, leidden tot de instelling van het Consulaat.

(27) De weelde is, volgens La Rochefoucauld, onmiskenbaar het voorteken van het verval van de staten omdat de particulieren zich te zeer om hun eigen zaken bekommeren en zich van het algemeen belang afwenden. Plato vergelijkt de rijkdom en de deugd met twee gewichten geplaatst op een weegschaal: de ene arm kan niet stijgen zonder dat de andere daalt. (De Republiek, B. VIII, 550.)

(28) « De moraliteit van onze grondwet ligt in het evenwicht der belangen in de schoot der gematigdheid. » (Woorden uitgesproken door Koning Leopold I ter gelegenheid van zijn inhuldiging en aangehaald door de heer Faider in de Koninklijke Academie. Belg. Jud. 1875, 744.)

(29) Ovidius: Metamorphosen, B. II, V, 134.

(30) « Tous ne peuvent pas rendre à la Patrie des services égaux, zegt Montesquieu, mais ils doivent tous également lui en rendre. » (Esprit des lois, B.V., Hfdst. 3.)

(31) Réflexions morales, 22. Pascal schrijft: zijnerzijds: « Toutes les bonnes maximes, sont dans le monde: on ne manque qu'à les appliquer. » (Pensées, 229.)

(32) Plutarchus, Leven van Beroemde Mannen. Vergelijking van Lycurgus met Numa Pompilius, IX.

(33) Montesquieu schrijft in één zijner werken (Spicilée, 486): « Le gouvernement est bon lorsque les lois sont telles qu'elles produisent nécessairement la vertu et peuvent faire que même des hommes mauvais deviennent de bons ministres. » Deze tekst mag evenwel niet uit de gedachten-gang van het œuvre van deze auteur gerukt worden. L'esprit des lois verbetert het absoluut karakter van deze aanhaling, en de sportternij, die er mogelijk niet vreemd aan is.

(34) Welke vrije mens zou zich beklagen over het in onbruik geraken van een dergelijke aanslag op de rechten van het individu en van de familie?

(35) Montesquieu: Lettres Persanes, XXXIII.

(36) De Wetten, IV, 708.

(37) Esprit des Lois, B. VI, Hfdst. 12. In het Dossier van dezelfde verhandeling gaat Montesquieu verder in op hetzelfde onderwerp: « On ne connaît ordinairement que trop (les abus des lois), et on les sent si bien que, ce qui est venu avec lenteur, on veut le détruire avec violence. »

(38) De staten uit de oudheid met de huidige vergelijken ware nochtans onzin. Hun grondgebied was steeds klein en hun bedrijvigheid beperkt. Degenen, die het beleid in handen hadden, waren meestal vermogend en konden zich, vrij van materiële bekommernissen, veroorloven zich totaal aan de staatszaak te wijden om op die wijze de prijs van hun fortuin aan het gemenebest te betalen. Te dien tijde woedde de slavernij. Al het lagere werk werd overgelaten aan slaven wie het, bij gemis aan rechten, niet aan verstand mangelde.

(39) Sommigen aarzelden niet allerlei middelen aan te wenden om hun gezag te vestigen. Velen wekten de schijn in betrekking te staan met de goden omdat dit verzinsel nuttig was en heilzaam inwerkte op dezen aan wie ze dit voorhielden: « cum veritate que liberatur ignorat expedit quod fallatur. » (St. Augustinus, De civitate Dei, IV, 27.)

(40) Er wordt verteld dat een kandidaat tot de Spartaanse Raad der Drie Honderd mislukte en zich hierom verheugde omdat hij aldus het bewijs in handen had dat de stad drie honderd voornamen lieden dan hijzelf telde.

(41) Wanneer men geen tijd meer te besteden heeft aan zijn vrienden en aan het gemene best verzwakt de deugd. (Xenophon, Gedenkwaardige spreken, B. V.)

(42) Montaigne, Essais, B. II, Hfdst. XXIX.

(43) De uitdrukkingen « orakels » en andere, welke de verordeningen van Lyurgus aanduiden, wijzen er op dat het geen geschreven wetten waren.

(44) Wetboeken Larcier. Uitgave 1953.

(45) De Wetten, II, 663; IV, 772; De Republiek, B. IV.

(46) De dignitate et augmentis scientiarum.

(47) Zie ook Marx: « A propos de la valeur des travaux préparatoires dans l'interprétation des lois. (Belg. Jud. 1927-257). De wetgever licht niet steeds genoegzaam voor. De twee volgende passussen, ontleend aan de parlementaire bescheiden, laten minstens die indruk.

De eerste betreft de verplichtingen der echtelingen.

« M. Deswarte: Vous nous invitez à voter un texte: nous nous déclarons d'accord sur ce texte, mais nous estimons devoir l'éclairer par des explications. M. Lebon, donne au texte une interprétation judiciaire, mais j'éprouve le besoin d'obtenir des explications complémentaires. Je désirerais savoir si M. le ministre et M. le rapporteur sont d'accord, et, quand nous aurons eu cet échange de vues, je me rendrai beaucoup mieux compte si je dois voter oui ou non.

M. Hymans, ministre de la justice: On me somme de dire si je suis d'accord avec M. Lebon sur son interprétation. Je m'y refuse. Il est loisible à chacun de donner son interprétation sur des cas particuliers, mais le gouvernement ne le peut pas. C'est le juge qui a mission d'appliquer la loi, selon les espèces.

M. Deswarte, (na een tussenkomst van de Minister van Binnenlandse Zaken): C'est votre attitude habituelle, Monsieur le Ministre de l'intérieur, comme dans la loi des loyers. Vous vous en lavez les mains. (Rires)
(Parlementaire Handelingen, Senaat, 1927, Zitting 1 Februari 1927, bl. 159.)

De tweede aanhaling gaat de wet aan van 20 Juni 1923, die de aanzetting tot vruchtafdriving betuigt.

M. Wittemans: Vient alors le fait signalé par M. Volckaert et contredit par M. le ministre de la justice.

M. Vauthier, rapporteur.
C'est une question qui relève uniquement des juges du parquet. Celui-ci verra dans quelles circonstances il y a lieu de demander l'application de cet alinéa.

M. Van Fleteren: C'est entendu: autant de lois que de juridictions! (Pasinomie 1923, blz. 362 en 363.)

(48) Onze huidige taal ondergaat thans nog de gevolgen van deze kentering die ongetwijfeld de spreekwijze van de Atheense burgers verzachtte. Uit dit vrafgelegen tijdperk stamt b.v. het begrip « huis » ter vervanging van gevangenis, evenals het woord « contributie ».

(49) Vrijs vertaling.

(50) Hans Fehr, Kunst und Recht (Die Dichtung im Recht, blz. 278).

(51) Exodus, Hfdst. XXIII, 9.

(52) « Ut olim vitilis sis nunc legibus laboramus » (Tacitus Annalen, III, 25).

(53) De staat vaardigt de wetten uit welke hij als goed beschouwt voor het algemeen welzijn; de staatsburgers beantwoorden ze door een gedraging. Dit herinnert aan het spel van Phryné. Iedere genodigde, op zijn beurt, maakte bepaalde gebaren welke door iedereen dienden nagebootst.

De schone Phryné waste zich het aangezicht met water. De andere vrouwen moesten haar voorbeeld volgen. Het resultaat was hart-verscheurend: men zag slechts rimpels en grimassen. Montesquieu (Dossier) past dit spel toe zowel op de politiek (fragment 273, 1725, III, f° 46) als op het bijgelooft (fragment 372, 1700, III, f° 40).

(54) Een bekende verordening is deze waardoor de Lacedaemoniërs verplicht werden hun haar en baard te laten groeien, wat in oorlogstijd, de lijken nog afschrikwekkender deed lijken. Plutarchus verhaalt dat Lycurgus, omwille van de gestrengheid, die noodzakelijk was in een staatsinrichting waar de burgers geen winstgevende arbeid verrichtten, gebood dat alleen ijzere munt gangbaar was wier lijvige en logge klompen zo waardeloos waren dat een ganse wijnkelder van doen was om honderd kronen te bergen en zo zwaar, dat er een ossenspan nodig was om ze te verslepen. (Uit het leven van Beroemde Mannen, Lycurgus XIII.)

(55) Uitdrukkelijk verbod werd opgelegd scheldwoorden uit te spreken in bepaalde openbare plaatsen, zoals tempels en schouwburgen. Derwijze zouden de Atheners, minstens nu en dan, aanleren hun woede te bedwingen. Een andere wet liet aan ieder burger toe de verdediging op zich te nemen van medeburgers aan wie enig onrecht was geschied.

(56) In deze stad zou, ten tijde van keizer Trajanus, Plutarchus, die het leven van de beroemde mannen vergelijkend beschreef, het levenslicht aanschouwen. Chereoneos was alsdan een genotzuchtige stad van kleine handelaars.

(57) De wetten vergelijkend met de bermen van een waterloop, zegt Hobbes dat de oevers door de natuur niet gemaakt werden om de loop van een stroom stil te houden maar wel om er richting aan te geven. (De Clive, B. XIII.)

(58) « Et comme la multitude des lois fournit souvent des excuses aux vices en sorte qu'un état est bien mieux réglé lorsque, n'en ayant que fort peu, elles y sont fort étroitement observées... » (Descartes, Discours de la méthode.)

(59) Een leerstelling mag evenwel de instelling niet wurgen. Aristoteles schreef de ondergang van Sparta toe aan de zegepraal van een al te eenzijdig militair regime. Het volk was zo goed toe de oorlog opgeleid dat het in vredestijd ten onderging, bij gebrek aan voorbereiding tot een normaal leven. (De politiek, B. II, Hfdst. VI.)

(60) ... rien n'est rare comme un texte légal qui soit parfaitement clair...

Il faut d'abord que son rédacteur sache nettement ce qu'il veut dire, qu'il en ait une idée parfaitement claire; il faut ensuite que cette idée, il la traduise en mots clairs, eux aussi; à cette fin, il doit éviter toute expression qui, ayant deux sens, pourra être interprétée de façon différente; ayant réussi ces deux premières conditions, il doit encore en remplir une troisième, peut-être plus difficile à réaliser. Il doit mettre le texte nouveau en rapport avec toute la législation dans laquelle la loi nouvelle s'insère; il doit vérifier les réactions réciproques du texte nouveau et des textes déjà existants et apprécier notamment quelle portée ces textes anciens donnent aux mots employés pour exprimer la disposition légale nouvelle.

(Advies van de heer Eerste-Advocaat-generaal P. Leclercq, Verbod van 9 Februari 1925, Pas. 1925, I, 135.)

(61) Een wetgever maakte opzettelijk duistere wetten om aldus al de belangrijke aangelegenheden aan het volk, wiens taak het was te vonnissen, te onderwerpen.

(62) Zie ook de rede door de heer Procureur-generaal Bekaert, gewijd aan de « Rechtsgeleerdheid van de Magistraat en de Strafvordering » (Rechtskundig Weekblad van 5 October 1952).

(63) Omzendbrief van de Minister van Justitie, d.d. 28 October 1846, 3e afdeling, nr 2.594. Verzameling 1842-1846, nr 1804, blz. 649.

(64) Naar zijn letter blijkt artikel 36 van de wet van 23 December 1946 een gelijkaardige opdracht aan het Coördinatie bureau van de Raad van State op te leggen. Einde 1952 zou dit Bureau geen enkel ontwerp van samen- ordening aan de Koning voorgelegd hebben doch in welke mate komt het initiatief aan het Bureau toe en welke zijn dezes machten n.l. ten opzichte van het ordenen der wetten?

(65) Zie artikel 36 van de wet van 23 December 1946 voornoemd.

(66) Het aandoen van criminele processen aan dieren, het folteren van lijken duidt zulks n.l. aan.

(67) Erasmus, Institutio principis Christiani.

(68) Esprit des Lois B. V., Hfdst. 18.

(69) Van de oudermoord wordt een eerste spoor gevonden zes honderd jaar na de stichting van Rome. Er deed zich zelfs geen enkel geval van echtscheiding voor gedurende 230 jaar, volgens Plutarchus, zelfs gedurende 535 jaar, volgens Dionysius van Halicarnassos. De geschiedkundigen schijnen nochtans gaarne te vergeten dat Romulus, de stichter van een der eerste belangrijke steden, zijn broeder Remus vermoordde, daarin het voorbeeld volgend van Kaïn, stichter der eerst gekende stede Henoch (Genesis, Hfdst. IV, 17).

(70) Er is hier sprake van betuiging in het strafrecht.

(71) Montesquieu, Esprit des Lois, B. VI, Hfdst. 12.

(72) Nihil ultra quam improbe factum adject. (Titus Livius, B. X, Hfdst. 9.)

(73) Diderot doet aan psychologie of aan ironie, wanneer hij uitroept: « Vous le voulez faire mourir! Nous savons punir plus sévèrement un grenadier: « il n'assistera point à la première bataille que vous gagnerez ». (Satire I, sur les Caractères.)

(74) Het gaat ter zake niet om de infamie die, in sommige staten, een werkelijke straf was en degene, die er door getroffen was, volledige uit de maatschappij schakelde.

(75) Al de wetten van Draco voorzagen de doodstraf: de ledigheid en de echtbreuk werden op gelijke voet gesteld

met de zwaarste misdaden « omdat de lichtste wandaden zulke straf verdienen en Draco er voor de overigen geen zwaarder vond ».

(76) Les Réveries, Première Promenade.

(77) Nulla poena sine lege; zie ook voetnota 82.

(78) Ellende en schande aan wie de bestraffing verwerpt. Eer aan wie de berisping aanvaardt. (Boek der Spreuken, Hfdst. XIII, 18.)

(79) De Wetten, B. IX, 862 d.

(80) « Wanneer de wijn ons doordringt zijn de ledematen lomp, de benen als gebonden en aan 't waggelen, de tong slaat dubbel, de geest en de ogen baden in een nevel: men raast en tiert, men hikt, men is aan 't vechten. » (Lucretius, III, 47, 5, vrije vertaling.)

(81) Eau-de-vie.

(82) ... la loi perd à chaque instant quelque chose de son immutabilité. Lorsque nous bornons notre examen à la législation existante, quel encombrement déjà de matériaux de toutes provenances et de tout style! Quel éparpillement de règles qui nous régissant, dont il faut démêler, coûte que coûte, la portée, sous peine d'en compromettre la fixité et l'unité d'interprétation! Or, la certitude, dit Bacon, « est la première dignité de la loi. Il importe tellement à la loi d'être certaine, que, sans cette condition, elle ne peut pas même être juste. » (Rede door dhr Goddyn, Eerste-Voorzitter van het Hof van Verbreking, uitgesproken ter gelegenheid van zijn installatie op 18 December 1926, Bel. Jud. 1927, 37.)

RECHTSPRAAK

HOF VAN VERBREKING

2e Kamer. — 14 Juli 1952.

Voorzitter: M. Wouters.

Raadsheer-verslaggever: M. De Bersaques.

Eerste advocaat-generaal: M. Hayoit de Termicourt.

Arbeidsongeval. — De vestiging overeenkomstig art. 12 der Arbeidsongevallenwet van het kapitaal der verschuldigde rente is werkelijke betaling.

De vestiging overeenkomstig art. 12 van de Arbeidsongevallenwet van 24 December 1903 van het kapitaal der aan de rechthebbenden van het slachtoffer verschuldigde rente levert een werkelijke betaling op.

Uit de wordingsgeschiedenis van voormelde wet blijkt immers, dat deze vestiging het bedrijfshoofd of de verzekeraar onherroepelijk berooft van het door hem gestorte kapitaal en hem tevens volledig en definitief bevrijdt van elke schuld jegens het slachtoffer of zijn rechthebbenden, die voortaan alleen nog een vordering hebben tegen de tot de dienst der renten gemachtigde instelling.

Zulke bevrijding veronderstelt noodzakelijk een werkelijke betaling ten behoeve van het slachtoffer of zijn rechthebbenden.

De Raeve, S.V. De stukwerkers, N.V. Le Secours de Belgique t/ Van der Meulen en Agence Maritime Minne.

Gelet op het bestreden arrest, gewezen door het Hof van Beroep te Gent dd. 1 December 1951;

I. *Aangaande de voorziening van De Raeve:*

Overwegende dat die voorziening enkel de publieke vordering betreft, vermits geen burgerlijke vordering tegen aanlegger werd ingesteld;

Overwegende dat eiser geen middel inroept;

Overwegende dat de substantiële of op straf van nietigheid voorgeschreven vormen werden nageleefd en dat de beslissing overeenkomstig de wet is geweest;

II. *Aangaande de voorziening van de Samenwerkende Vennootschap « De Stukwerkers »:*

Overwegende dat de voorziening door aanlegster, burgerlijk verantwoordelijke partij, aan het Openbaar Ministerie niet werd betekend en dus luidens artikel 418 van het Wetboek van Strafvordering niet ontvankelijk is;

III. *Aangaande de voorziening ingesteld door de Naamloze Vennootschap « Le Secours de Belgique » tegen Van der Meulen en de Naamloze Vennootschap « Agence Maritime Minne »:*

Over het enig middel: schending van de artikelen 19 (3°, 4°, 5° en 7° alinea), van de wetten op het herstel van de schade voortspruitende uit de arbeidsongevallen, samengeordend bij Koninklijk Besluit van 28 September 1931, 22 van de wet van 11 Juni 1874 op de verzekeringen, 15 van het Koninklijk besluit van 7 December 1931 houdende algemene verordening van de verzekering tegen de arbeidsongevallen,

doordat, om de eis af te wijzen strekkende tot de terugverkrijging, ten bezware van de door het litigieuze arbeidsongeval aansprakelijke derde, van de sommen welke de kapitalen vertegenwoordigen nodig tot oplevering van de renten uit te keren aan de rechtverkrijgenden van het slachtoffer, bij toepassing van de wet op het herstel van de schade voortspruitende uit de arbeidsongevallen, het bestreden arrest steunt hierop, dat de bedoelde sommen niet het voorwerp zijn geweest van een werkelijke uitbetaling ten bate van voornoemde rechtverkrijgenden, « dit verlies enkel en alleen het gevolg zijnde van de wettelijke verplichting, opgelegd door artikel 15 van het Koninklijk besluit van 7 December 1931 aan de verzekeringsmaatschappijen welke niet aangenomen werden om renten te betalen »,

zulks terwijl, enerzijds, in het stelsel der wet het bedrijfshoofd « ontslagen » is van zijn verplichtingen jegens het slachtoffer en deszelfs rechtverkrijgenden, bepaaldelijk in de mate waarin hetzij hij zelve, hetzij zijn verzekeraar de bedoelde kapitalen hebben opgebracht en zulks terwijl, anderzijds, beschouwd in hoofde van de verzekeraar, het opbrengen dier kapitalen, in zoverre zulks voortaan voor hem elke mogelijkheid uitsluit om nog te beschikken over de gelden welke er het voorwerp van uitmaken en onherroepelijk en definitief moeten dienen tot het storten van de renten aan het slachtoffer of deszelfs rechtverkrijgenden, als zodanig noodzakelijk dient te worden gelijkgesteld met een uitbetaling, naar de zin van voormeld artikel 22 van de wet van 22 Juni 1874;

Overwegende dat eiseres de Samenwerkende Vennootschap « De Stukwerkers » tegen de werkonvallen verzekert;

dat eiseres zich burgerlijke partij heeft gesteld tegen de Naamloze Vennootschap « Agence Maritime Minne » en haar ondergeschikte Albinus Van der Meulen, ten einde terugbetaling te bekomen van de kapitalen die zij overeenkomstig artikel 12 der bij koninklijk besluit van 28 September 1931 samengeordende wetten op de arbeidsongevallen, had moeten vestigen bij de Naamloze Vennootschap « La Royale Belge », ten behoeve van de rechtverkrijgenden van Maurice Buyle, die slachtoffer werd van een dodelijk werkongeval, terwijl hij in dienst stond van de Samenwerkende Vennootschap « De Stukwerkers », ongeval dat, ten minste ten dele, aan de onvoorzichtigheid van Van der Meulen werd toegeschreven;

Overwegende dat het bestreden arrest terecht heeft beslist dat eiseres, in de rechten getreden van de verzekerde Samenwerkende Vennootschap «De Stukwerkers», bij toepassing van artikel 22 der wet van 11 Juni 1874, en dienvolgens van de rechtverkrijgenden van het slachtoffer Buyle, krachtens artikel 19, 7° lid, van de bij Koninklijk besluit van 28 September 1931 samengeordende wetten op de arbeidsongevallen, enkel terugbetaling mag vorderen van de vergoedingen die aan deze rechtverkrijgenden werkelijk werden uitgekeerd;

Maar overwegende dat de vestiging door eiseres, overeenkomstig artikel 12 van voormeld Koninklijk besluit van 26 September 1931, van de kapitalen der renten verschuldigd aan de rechthebbenden van het slachtoffer, bij de Naamloze Vennootschap «La Royale Belge», die voor de uitkering van deze renten gemachtigd is, zulke werkelijke betaling uitmaakt;

Overwegende, immers, dat uit de wordingsgeschiedenis der wet van 24 December 1903 blijkt dat deze vestiging het bedrijfshoofd of de verzekeraar van het door hem gestorte kapitaal onherroepelijk berooft en hem tevens volledig en definitief bevrijdt van elke schuld jegens het slachtoffer of zijn rechthebbenden, die voortaan enkel nog de voor de uitkering der renten gemachtigde inrichting als schuldenares hebben;

dat zulke bevrijding noodzakelijk een werkelijke betaling ten behoeve van het slachtoffer of diens rechthebbenden veronderstelt;

Overwegende dat eiseres dus wel gerechtigd was terugbetaling der door haar gevestigde kapitalen te vorderen, met inachtneming van artikel 19, 5° lid der bij Koninklijk besluit van 28 September 1931 samengeordende wetten op de werkongevallen, vermits verweerder Van der Meulen enkel gedeeltelijk verantwoordelijk werd verklaard voor het ongeval;

dat daaruit volgt dat het bestreden arrest door de vordering van eiseres niet ontvankelijk te verklaren, de in het middel aangehaalde wetsbepalingen heeft geschonden;

Om die redenen,

Verwerpt de voorzieningen ingesteld door De Raeve en door de Samenwerkende Vennootschap «De Stukwerkers», veroordeelt hen tot de kosten van hun voorzieningen;

Verbreekt het bestreden arrest, in zover het de vordering van de Naamloze Vennootschap «Le Secours de Belgique» tegen Van der Meulen en de Naamloze Vennootschap «Agence Maritime Minne», strekkende tot terugbetaling der, overeenkomstig artikel 12 der bij Koninklijk besluit van 28 September 1931 samengeordende wetten op de werkongevallen gevestigde kapitalen, niet ontvankelijk heeft verklaard;

Beveelt dat onderhavig arrest zal overgeschreven worden in de registers van het Hof van Beroep te Gent en dat melding er van zal gemaakt worden op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van Beroep te Brussel;

Veroordeelt verweerders tot de kosten van de aanleg in verbreking, daaronder begrepen die van de uitgifte van het gedeeltelijk vernietigde arrest.

NOOT: Verg. hierna het arrest van het Hof van Verbreking d.d. 23 Maart 1953.

HOF VAN VERBREKING

2e Kamer. — 23 Maart 1953.

Voorzitter: M. Wouters.

Raadsheer-verslaggever: M. Bareel.

Advocaat-generaal: M. Mahaux.

Arbidsongeval. — Het begrip «werkelijk loon» in de zin van art. 6 der Arbidsongevallenwet omvat mede de vergoedingen wegens betaald verlof. — Verbod van samenvoeging van forfaitaire en gemeenrechtelijke vergoedingen in art. 19, laatste lid, Arbidsongevallenwet. — Vestiging door de verzekeraar van het rentekapitaal in eigen handen. — Zodanige vestiging bevrijdt de verzekeraar niet van zijn schuld.

Het begrip «werkelijk loon» in de zin van art. 6 der Arbidsongevallenwet van 24 December 1903 omvat alle geldelijke uitkeringen, winsten en voordelen, waarop de arbeider krachtens het contract van dienstverhuring recht heeft.

Uit de bepalingen van de samengeordende wetten op het verlof der loonarbeiders blijkt, dat het recht van de arbeider op betaald verlof dient beschouwd te worden als een noodzakelijk gevolg van het bestaan van het contract van dienstverhuring. Hieruit volgt, dat de in verband met dit recht aan de arbeider verschuldigde wettelijke vergoedingen mede in aanmerking komen voor de bepaling van het bedrag van het loon, dat de basis vormt voor de vaststelling van de vergoeding wegens arbidsongevallen.

De betaling der forfaitaire vergoedingen aan de rechthebbenden ingevolge een arbidsongeval volstaat om elke samenvoeging van deze vergoedingen met die op grond van het gemene recht uit te sluiten, onverminderd het geval waarin de forfaitaire vergoedingen niet werkelijk mochten betaald zijn (art. 19, laatste lid, Arbidsongevallenwet 1903).

Zo de vestiging door de verzekeraar, die het arbidsongevallen-risico dekt, van het kapitaal der aan het slachtoffer of diens rechthebbenden verschuldigde renten bij een daartoe gemachtigde instelling een werkelijke betaling ten behoeve van voornoemde schuldeisers oplevert, is zulks niet het geval, wanneer de verzekeraar het rentekapitaal in eigen handen vestigt. Inderdaad vervreemdt bij zodanige vestiging de verzekeraar niet de sommen, die het kapitaal vertegenwoordigen.

Door dergelijke vestiging bevrijdt de verzekeraar zich evenmin van zijn schuld jegens het slachtoffer of diens rechthebbenden, doch blijft integendeel schuldenaar van de aan dezen verschuldigde renten.

Meganck en Verstraeten t/ O.M. en Wwe Coppens e.a.
N.V. L'Urbaine t/ Meganck en Verstraeten.

Gelet op het bestreden arrest, gewezen dd. 12 Juni 1952 door het Hof van Beroep te Gent;

.....
Over het derde middel: eerste onderdeel, schending van de artikelen 1382 van het Burgerlijk Wetboek en 97 der Grondwet, en van artikel 9 der wet van 24 December 1903, doordat het arrest het recht van subrogatie en dus op vergoeding aan de burgerlijke partij L'Urbaine toekent, zonder vast te stellen en te verklaren dat die verzekeringsmaatschappij, die zulks ten andere niet verklaarde, geagreëerd is overeenkomstig de bepalingen van hoofdstuk II van voormelde wet,

tweede onderdeel, artikel 6 der wet van 24 December

1903, doordat het arrest als basisloon het bedrag van 58.348,40 fr. aanneemt, wanneer dit bedrag ook de waarde van het wettelijk betaald verlof omvat, terwijl voormeld artikel 6 slechts gewag maakt van de vergoeding krachtens de arbeidsovereenkomst, zonder te handelen over andere uitkeringen die, alhoewel zij wettelijk zijn, nochtans geen deel uitmaken van de arbeidsovereenkomst, en wanneer het bestreden arrest ook die waarde van het wettelijk verlof meetelt om het basisloon te berekenen, en met de enige beschouwing dat die waarde behoort tot hetgeen de werknemer in ruil ontvangt voor zijn arbeid en dat de werkgever die vergoeding aanziet als deel uitmakende van het loon, zonder daarbij te verklaren, zoals vereist door artikel 6 der wet van 24 December 1903, dat deze vergoeding moet uitgekeerd worden krachtens de arbeidsovereenkomst,

derde onderdeel, de artikelen 9 en 19 der wet van 24 December 1903, doordat het bestreden arrest de sommen van 27.696 frank en van 56.512 frank toekent aan deze burgerlijke partij, terwijl die bedragen gekomen worden door de rechthebbenden (burgerlijke partij De Neef en kinderen) als voortkomende van de door L'Urbaine gevestigde kapitalen, en terwijl het arrest de terugvordering van die gevestigde kapitalen ontzegde aan de burgerlijke partij L'Urbaine en de waarde er van integraal toekent aan de burgerlijke partij De Neef en kinderen onder vorm van vergoeding van gemeen recht wegens verlies van het loon van het slachtoffer;

Overwegende, wat betreft het *eerste onderdeel*, dat uit geen stuk der procedure blijkt dat aanleggers voor de rechter over de grond de ontvankelijkheid der tegen hen door de burgerlijke partij L'Urbaine ingestelde vordering zouden hebben betwist om reden dat het niet bewezen was dat zij een gemachtigde verzekeringsmaatschappij is; dat het middel in zijn eerste onderdeel nieuw en derhalve niet ontvankelijk is;

Overwegende met betrekking tot het *tweede onderdeel*, dat artikel 3 der bij Koninklijk Besluit van 9 Maart 1951 samengeordende wetten betreffende het jaarlijks verlof der loonarbeiders bepaalt dat de bij artikel 1 bedoelde arbeiders recht hebben op een jaarlijks verlof naar verhouding tot hun dienstprestaties;

Overwegende dat voormelde samengeordende wetten luidens artikel 1 toepasselijk zijn op al de personen verbonden door een contract van dienstverhuring of door een leercontract en onder meer in België tewerk gesteld;

Overwegende dat artikel 9 de bijdrage regelt, die voor het jaarlijks verlof ten laste valt van de werkgever en bepaald wordt naar verhouding tot het brutoloon van de arbeider;

dat artikel 3 bepaalt dat het recht op verlof aan de arbeiders toekomt, niettegenstaande elke strijdige overeenkomst en dat het de arbeider verboden is van het verlof, waarop hij recht heeft, af te zien;

Overwegende dat onder het loon, dat tot grondslag strekt voor de vaststelling der vergoedingen, wordt verstaan, naar luid van artikel 6 der samengeordende wetten betreffende de arbeidsongevallen, het werkelijk loon, dat ingevolge de overeenkomst aan de arbeider is toegekend gedurende het jaar, dat aan het ongeval voorafging, in de onderneming, waarin het is gebeurd;

Overwegende dat het begrip « werkelijk loon » in de zin van deze wetsbepaling alle geldelijke uitkering, alle winsten of voordelen omvat, die de arbeider krachtens het contract van dienstverhuring gerechtigd is te eisen;

Overwegende dat uit bovenaangehaalde bepalingen van de samengeordende wetten, betreffende het jaarlijks verlof der loonarbeiders, blijkt dat het recht van

de loonarbeider op betaald verlof dient beschouwd te worden als een noodzakelijk en onmisbaar gevolg van het bestaan van het contract van dienstverhuring; dat er uit volgt dat de wettelijke vergoedingen aan de arbeider, in verband met dit hem erkend recht verschuldigd, mede berekend moeten worden voor de bepaling van het bedrag van het loon, dat voor de vaststelling der vergoedingen wegens een arbeidsongeval in aanmerking moet worden genomen;

Overwegende met betrekking tot het *derde onderdeel*, dat, zo het arrest enerzijds aanstipt dat de verzekeraar de plaats inneemt van het slachtoffer of van zijn rechthebbenden slechts in de mate van de door hem aan dezen metterdaad gedane betalingen, en dat de vestiging van een rentekapitaal geen zulkdanige betaling uitmaakt, het anderzijds aan de verzekeringsmaatschappij L'Urbaine de vergoedingen van 27.696 frank en 56.512 frank toekent wegens drie renten « uitbetaald » respectievelijk aan de weduwe en aan de kinderen van het slachtoffer;

Overwegende dat deze vermeldingen en beslissing van het arrest geen tegenstrijdigheid inhouden;

Overwegende dat, waar aanleggers voorhouden dat voornoemde sommen aan de burgerlijke partijen Weduwe Coppens en kinderen onder vorm van vergoeding van gemeen recht wordt toegekend, zij op een verkeerde interpretatie van het arrest steunen, daar het arrest uitdrukkelijk deze sommen van de door aanleggers verschuldigde vergoeding aftrekt;

Dat het tweede en het derde onderdeel van het middel niet kunnen aangenomen worden;

Over het vierde middel: schending van de artikelen 1382 van het Burgerlijk Wetboek, 97 der Grondwet en 19, laatste lid, der wet van 24 December 1903;

doordat het arrest, waar het over de vordering der burgerlijke partij De Neef en kinderen beslist, enkel de sommen van 71.871 frank, 27.696 frank en 56.512 frank, zijnde in het geheel 156.079 frank, aftrekt van de vergoedingen van gemeen recht, welke aan deze burgerlijke partij zijn toegekend,

zulks terwijl artikel 19 der wet van 24 December 1903 alle cumulering van vergoedingen verbiedt en uitsluit en die burgerlijke partijen later verdere renten zullen ontvangen bij wijze van vergoeding wegens het werkongeval van hun rechtgever;

Overwegende dat aanleggers tegen de vordering van de burgerlijke partij Weduwe Coppens opwierpen, dat de wettelijke uitkeringen, die zij reeds heeft ontvangen of zeker zal ontvangen bij toepassing der wet betreffende de arbeidsongevallen, in mindering dienen te worden gebracht bij de eindberekening van de vergoeding, die aan deze burgerlijke partij volgens het gemeen recht door aanleggers verschuldigd is;

Overwegende dat artikel 19, derde lid, der wetten betreffende de arbeidsongevallen, samengeordend bij het Koninklijk Besluit van 28 September 1931, te deze toepasselijk, daar het ongeval in 1949 voorviel, benevens de bijzondere vordering wegens een arbeidsongeval aan het slachtoffer of aan zijn rechthebbenden het recht behoudt vergoeding te eisen der gelede schade van de verantwoordelijke derde op grond van het gemeen recht, doch het laatste lid van voormeld artikel de samenvoeging verbiedt der vergoedingen toegekend wegens de stoffelijke schade uit het ongeval geleden, op grond van de arbeidsongevallenwet en op grond van het gemeen recht;

Overwegende dat het bestreden arrest het hierboven aangehaalde verweermiddel van aanleggers verwerpt op grond van de enkele overweging dat uit de in de toekomst aan de rechthebbenden uit te betalen renten wegens de bevrijding van verbintnissen, voorzien bij artikel 19 van de arbeidsongevallenwetten, in geval

van werkelijke betaling der schadevergoeding door de verantwoordelijke voor het ongeval, nooit samenvoeging van vergoedingen zal kunnen ontstaan;

Overwegende dat de betaling der forfaitaire vergoedingen aan de rechthebbenden van een arbeidsongeval volstaat om elke samenvoeging dezer vergoedingen met andere, op grond van het gemeen recht gevorderd, uit te sluiten, onverminderd het geval waarin de forfaitaire vergoedingen niet werkelijk zouden betaald zijn;

Waaruit volgt dat het arrest, waar het bewust verweermiddel afwijst, zijn beslissing niet wettelijk heeft gemotiveerd en dat het middel gegrond is;

II. *Wat betreft de voorziening van de naamloze vennootschap L'Urbaine, burgerlijke partij:*

a) In zover de voorziening gericht is tegen het Openbaar Ministerie:

Overwegende dat het bestreden arrest tegen eiseres geen veroordeling tot de kosten ontstaat uit de publieke vordering uitsprekt; dat de voorziening derhalve zonder voorwerp is, dus niet ontvankelijk;

b) In zover de voorziening gericht is tegen de burgerlijke partij weduwe Coppens, handelende in eigen naam en als moeder wettige voogdes van haar minderjarige kinderen:

Overwegende dat eiseres, vóór de rechter over de grond, geen eis tegen deze partij heeft ingesteld en evenmin in enige veroordeling ten voordele er van werd verwezen;

dat de voorziening derhalve niet ontvankelijk is;

c) In zover de voorziening gericht is tegen de beslissing, gewezen op de burgerlijke vordering van eiseres;

Over het enig middel: schending van de artikelen 15, 19 (3°, 4°, 5°, 7° lid) van de wetten op het herstel der schade voortvloeiende uit de arbeidsongevallen, samengeordend bij koninklijk besluit van 28 September 1931; — van artikel 22 der wet van 11 Juni 1874 over de verzekeringen; — van de artikelen 12, 13, 15, 17, 18, 61, 62 van het koninklijk besluit van 7 December 1931 houdende algemene verordening van de verzekering tegen de arbeidsongevallen, doordat; — om de vordering van eiseres af te wijzen strekkende tot de terugbetaling door de derde aansprakelijke en burgerlijk aansprakelijke partij, van de sommen die de kapitalen vertegenwoordigen die nodig zijn om, overeenkomstig de wet over het herstel der schade voortvloeiende uit een dodelijk werkongeval, de renten uit te keren aan de rechthebbenden van het slachtoffer, — het bestreden arrest inroept dat die sommen niet het voorwerp zijn geweest van een uitbetaling aan voornoemde rechthebbenden, maar dat zij door eiseres slechts vastgelegd werden, zulks terwijl in het wettelijk stelsel het bedrijfshoofd « ontslagen » is van zijn verplichtingen jegens het slachtoffer en deszelfs rechthebbenden bepaaldelijk in de mate waarin hijzelf of zijn verzekeraar de bedoelde kapitalen hebben opgebracht, terwijl anderzijds, beschouwd in hoede van de daartoe geagreëerde wetsverzekeraar, het vastleggen dier kapitalen in eigen handen — wat voor hem elke mogelijkheid uitsluit om nog over die gelden te beschikken, vermits zij definitief moeten dienen tot het uitkeren der renten, — als zodanig noodzakelijk dient te worden gelijkgesteld met een betaling in de zin van voormeld artikel 22 der wet van 11 Juni 1874;

Overwegende dat Coppens Charles overleden is aan de gevolgen van het arbeidsongeval dat voorviel, toen hij als ploegbaas in dienst was van de nijverheids-

onderneming, waarvan eiseres het arbeidsongevallenrisico dekt;

Overwegende dat eiseres van verdachte als derde verantwoordelijke en van zijn « meester » de terugbetaling vordert der door haar aan de rechthebbenden van het slachtoffer uitbetaalde sommen, onder meer van drie rente-kapitalen, te hunnen voordele gevestigd;

Overwegende dat het arrest deze eis afwijst om reden dat eiseres de plaats van het slachtoffer of zijn rechthebbenden slechts inneemt in de maat der door haar aan dezen metterdaad gedane betalingen en dat de vestiging van een rente-kapitaal, zelfs indien zulks voor de verzekeraar een onherroepelijk verlies uitmaakt, geen herstel is van de geleden schade, maar uitsluitend het storten van een door de wet vereiste wiskundige reserve;

Overwegende dat eiseres gemachtigd is om overeenkomstig de samengeordende wetten betreffende de arbeidsongevallen en het Koninklijk Besluit van 7 December 1931 de door haar verschuldigde renten uit te keren.

Overwegende dat zo de vestiging door de arbeidsongevallenverzekeraar van het kapitaal der renten, verschuldigd aan het slachtoffer of aan diens rechthebbenden, bij een daartoe gemachtigde instelling een werkelijke betaling ten behoeve van voornoemde schuldeisers uitmaakt, dergelijke uitwerking zich niet voordoet, wanneer de verzekeraar, zoals ter deze, het rentekapitaal in eigene handen vestigt;

dat inderdaad bij zodanige vestiging de verzekeraar de sommen, die het kapitaal vertegenwoordigen, niet vervreemdt;

dat hij zich door dergelijke vestiging evenmin jegens het slachtoffer of diens rechthebbenden van zijn schuld bevrijdt, maar integendeel schuldenaar blijft der aan dezelfde verschuldigde renten;

Dat het middel derhalve naar recht faalt;

Om die redenen,

Verbreekt het bestreden arrest, in zover het, beslissende op de vordering van de burgerlijke partij Weduwe Coppens, verdachte en zijn « meester » Verstraeten hoofdelijk veroordeelt tot betaling ener hoofdsom van 316.932,11 frank met de vergoedende en gerechtelijke intresten wegens stoffelijke schade en in zover het over de kosten ontstaat uit deze burgerlijke vordering beslist;

Verwerpt voor het overige de voorzieningen van eisers Meganck en Verstraeten;

Verwerpt de voorziening van de N.V. L'Urbaine;

Veroordeelt ze tot de kosten van haar voorziening en tot de vergoeding van 150 frank jegens aanleggers Meganck en Verstraeten;

Veroordeelt laatstgenoemden tot de twee derden der kosten van hun voorzieningen en de Weduwe Coppens tot het overige derde;

Beveelt dat dit arrest zal overgeschreven worden in de registers van het Hof van Beroep te Gent en dat er melding zal van gemaakt worden op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing;

Verwijst de alzo beperkte zaak naar het Hof van Beroep te Brussel;

NOOT: Het bestreden arrest van het Hof te Gent d.d. 12 Juni 1952 verscheen in het R.W. 1952/53, 804. Men verg. o.a. over dit vraagstuk Verbr. 18 Maart en 15 April 1940, Pas. 1940, I, 85 en 121; 6 April 1949, Pas. 1949, I, 266; 10 Mei 1951, Pas. 1951, I, 621 en het

in dit nummer gepubliceerde arrest d.d. 14 Juli 1952; de noot van G. Wets, Action de l'assureur contre le tiers responsable d'un accident du travail, en remboursement du capital constitutif de la rente due à la victime, Revue critique de jurisprudence Belge, 1953, 102, v.v., en die van R. H., Pas. 1952, I, 747.

RAAD VAN STATE

6e Kamer. — 21 Mei 1953.

Zetel: M.M. Vauthier, voorzitter-verslaggever,
Declaire en De Bock.

Auditoraat: Mej. Bourquin, substituut.
Advocaten: Mrs. Pierson en Lebeau.

1. Gemeenten. — Voogdij over de gemeenteverheden. — Vernietiging (1 tot 4).
2. Openbare Onderstand. — Commissie van Openbare Onderstand. — Voogdij. (1 tot 4).
3. Gemeenten. — Voogdij over de gemeenteverheden. — Goedkeuring (1).
4. Openbare Onderstand. — Commissie van Openbare Onderstand. — Bevoegdheid. (3).
5. Administratieve akten. — Geldigheid. — Vormen. — Motieven (4).

1. *De beslissing der Commissie van Openbare Onderstand tot het verlenen van steun aan een bepaalde categorie behoeftigen moet niet voor goedkeuring aan de Bestendige Deputatie worden voorgelegd.*

Het vernietigingsrecht van de Koning kan derhalve uitgeoefend worden tot het verstrijken der veertig dagen na de kennisgeving van het opschortingsbesluit aan de Commissie van Openbare Onderstand, zonder beperkt te worden door de termijn van veertig dagen na de goedkeuring welke niettemin door de Bestendige Deputatie had kunnen verleend worden.

2. *De artikelen 86 en 87 der gemeentewet berusten op hetzelfde in artikel 108, 5°, der Grondwet vervat beginsel, waarbij voorzien wordt in tussenkomst van de Koning of van de Wetgevende Macht om te beletten dat de provinciale raden en de gemeenteraden buiten hun bevoegdheid treden en het algemeen belang krenken. Die twee bepalingen vullen elkaar aan en moeten de ene aan de hand van de andere worden geïnterpreteerd.*
3. *De Commissie van Openbare Onderstand beoordeelt op soevereine wijze in welke gevallen en op welke wijze zij bij behoeftigheid steun moet verlenen. Geen wetsbepaling ontzegt de steun der Commissie aan bepaalde categorieën van behoeftigen omdat de behoeftigheid het gevolg zou zijn van een bepaald feit, o.m. staking.*

Derhalve is de beslissing, hulp te brengen aan de gezinnen die in gevolge stakingen behoeftig zijn en om steun verzocht hebben, in overeenstemming met de opdracht die de Commissie van Openbare Onderstand ter uitvoering van de artikelen 1, 66 en 68 der wet van 10 Maart 1925 vervult.

4. *De voogdijhebbende overheid, welke de beslissing vernietigt, er op wijzende dat de steun niet op grond van de graad van behoeftigheid, doch alleen met inachtneming van de hoedanigheid van staker van de begunstigen is verleend en welke aldus steunt op een overtreding van de wet ten gevolge van een door de Commissie van Openbare Onderstand gepleegde machtsafwending, moet in de mo-*

tieven van haar beslissing de feiten aanhalen waaruit die machtsafwending blijkt.

C. O. O. Hornu t/ Belgische Staat (Minister van Volksgezondheid).

Gezien het op 1 Augustus 1951 ingediende verzoekschrift waarbij de Commissie van Openbare Onderstand van Hornu beroep instelt tot nietigverklaring van het koninklijk besluit van 8 Juni 1951, dat de 14e van dezelfde maand ter kennis is gebracht en dat nietig verklaart de beraadslaging van 2 Augustus 1950, waarbij de Commissie van Openbare Onderstand heeft beslist bons voor waren toe te kennen aan de gezinnen die ten gevolge van de stakingen in Juli-Augustus 1950 behoeftig zijn geworden;

Overwegende dat de bestreden beslissing, bij toepassing van artikel 86 der gemeentewet genomen, hierop is gegrond dat de Commissie van Openbare Onderstand het bepaalde in de artikelen 1, 66 en 68 der wet van 10 Maart 1925 tot regeling van de openbare onderstand heeft overtreden; dat de nietigverklaring heeft plaats gehad binnen veertig dagen nadat aan de Commissie van Openbare Onderstand de redenen waren medegedeeld waarom de gouverneur haar besluit van 2 Augustus 1950 had opgeschort; dat verzoekster ten onrechte betoogt dat de nietigverklaring moest plaats vinden binnen veertig dagen nadat de bestendige deputatie het besluit van 2 Augustus 1950 had goedgekeurd, welke goedkeuring van 13 April 1951 zou dateren, en dat die nietigverklaring dus laattijdig zou zijn bij toepassing van artikel 87, tweede lid, der gemeentewet; dat artikel 87, tweede lid, hier niet van toepassing is, daar voor het besluit der Commissie van Openbare Onderstand geen goedkeuring van de bestendige deputatie is vereist;

Overwegende dat verzoekster uit de bewoordingen der bestreden beslissing afleidt dat deze echter niet op artikel 86, maar op artikel 87 der gemeentewet was gegrond, want dat in haar motieven een door de Commissie van Openbare Onderstand gepleegde overtreding van de wet in aanmerking werd genomen, welke onderstelling uitdrukkelijk wordt vernoemd door artikel 87, in tegenstelling met artikel 86 dat enkel betrekking heeft op besluiten welke buiten de bevoegdheid der Commissie vallen of het algemeen belang krenken;

Overwegende dat de bepalingen van de artikelen 86 en 87 der gemeentewet zijn genomen overeenkomstig de beginselen in de artikelen 31 en 108, tweede lid, 5°, van de Grondwet neergelegd; dat, luidens artikel 108, de wetten de toepassing verzekeren van de volgende beginselen: «5° De tussenkomst van de Koning of van de wetgevende macht om te beletten dat de provinciale raden en de gemeenteraden buiten hun bevoegdheid gaan en het algemeen belang krenken»; dat de met de wetten strijdige akten zijn begrepen in de algemenere bewoordingen die de Grondwet gebruikt: dat het verschil in de redactie tussen de artikelen 86 en 87 niet voldoende is om die twee bepalingen, welke op een zelfde beginsel berusten, een verschillende strekking te geven; dat die twee bepalingen elkaar aanvullen en dat de ene aan de hand van de andere moet worden geïnterpreteerd; dat de bestreden beslissing de strekking van artikel 86 der gemeentewet niet heeft veronachtzaamd wanneer zij de nietigverklaring alleen door de overtreding van de wet motiveerde;

Overwegende dat verzoekster betoogt dat de bestreden beslissing met machtsverschrijding is genomen, omdat de overheid die de voogdijmacht heeft uit-

geoeffend zich ten onrechte heeft bemoeid met zaken die uitsluitend tot de bevoegdheid van verzoekster behoren en gemeend heeft contrôle te mogen oefenen ten opzichte van een beoordeling die haar alleen toebehoort;

Overwegende dat, blijkend haar beschikkingen van 2 Augustus 1950, de Commissie van Openbare Onderstand van Hornu besloten heeft eventueel steun te verlenen aan de gezinnen die ingevolge de stakingen in staat van behoefte mochten verkeren en om steun mochten hebben verzocht; dat de aanvragen een spoedbehandeling zouden krijgen en dat de steun zou worden verleend in de vorm van bons met een bepaalde waarde, uitsluitend voor het aankopen van voedingsmiddelen;

Overwegende dat de Commissie van Openbare Onderstand op soevereine wijze beoordeelt, in welke gevallen en op welke wijze zij bij behoefte steun moet verlenen; dat geen enkele wetsbepaling de steun der commissie aan bepaalde categorieën van behoeftigen ontzegt omdat de staat van behoefte het gevolg zou zijn van een bepaald feit, namelijk staking; dat de 2 Augustus 1950 genomen beschikkingen, waaruit blijkt dat de Commissie van Openbare Onderstand het lenigen en voorkomen van ellende en het helpen van behoeftigen op het oog heeft gehad en dat haar ondersteuning alleen aan behoeftigen wordt uitgereikt, in overeenstemming zijn met de opdracht die de Commissie van Openbare Onderstand vervult ter uitvoering van de artikelen 1, 66 en 68 der wet van 10 Maart 1925 tot regeling van de openbare onderstand; dat de overheid die de voogdijmacht uitoefent, zonder haar macht te buiten te gaan, de Commissie van Openbare Onderstand van Hornu niet kon beletten het besluit van 2 Augustus 1950 ten uitvoer te brengen;

Overwegende dat de overheid die de voogdijmacht uitoefent er evenwel heeft op gewezen dat de steun niet op grond van de graad van behoefte der eventuele aanvragers, doch alleen met inachtneming van de gebeurtenissen van Juli-Augustus 1950 en van de hoedanigheid van staker van de begunstigen was verleend; dat zij dus de bestreden beslissing ook schijnt te hebben gegrond op een overtreding van de wet ten gevolge van door de Commissie van Openbare Onderstand gepleegde machtsafwendings;

Overwegende dat uit de in de motivering aangehaalde feiten niet blijkt dat de Commissie van Openbare Onderstand zou verzuimd hebben het door de wet van 10 Maart 1925 vereiste onderscheid te maken tussen hen die wegens staking in een staat van behoefte waren gebracht en de stakers die niet in staat van behoefte verkeerden, en dat zij, uit overwegingen die met haar taak geen verband houden, aan alle stakers, in de vorm van steun, gelijke uitkeringen zou hebben toegekend; dat de bestreden beslissing, met betrekking tot eventuele machtsafwendings, onvoldoende gemotiveerd is,

Besluit :

Artikel 1. — Het koninklijk besluit van 8 Juli 1951 wordt vernietigd.

Artikel 2. — Van dit arrest zal een uittreksel worden bekendgemaakt in dezelfde vormen als het vernietigde besluit.

Artikel 3. — De kosten, bepaald op 300 fr. zijn ten laste van de Staat.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

3e Kamer A. 10 Juni 1953

Voorzitter : M. Eyben
Raadsheren : M.M. Gilmet en Baers
Advocaat-generaal : M. Ost
Advocaat : Mr. J. van Alsenoy.

Ontkenning van de wettigheid van een kind. — Verborgen houden van de geboorte in de zin van art. 313 B.W.

Het bedrieglijk verborgen houden van de geboorte van het kind behoeft niet steeds uit positieve handelingen te bestaan, in het bijzonder niet wanneer de echtgenoten, zoals in het onderhavige geval, sinds meer dan een jaar vóór de bevalling gescheiden leefden.

Het stilzwijgen van de vrouw, die aan haar man, die op zee vaart, bij zijn terugkeer niets mededeelt omtrent de geboorte van het kind, dient niet als een loutere nalatigheid te worden beschouwd, doch levert wel degelijk een verborgen houden van de geboorte van het kind op in de zin van artikel 313 B. W.

Vanspitaels t/ Dom e.a.

Gezien het in regelmatige vorm overgelegde vonnis, bij verstek tegen geïntimeerden bij gebrek om te verschijnen op 10 Juli 1952 gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen;

Gezien de akte van beroep dd. 31 Januari 1953;

Overwegende dat geïntimeerden geen pleitbezorger hebben gesteld;

Overwegende dat het hoger beroep tijdig en regelmatig is ingesteld;

Overwegende dat appelland de hervorming van het bestreden vonnis vordert voor zover dit vonnis hem zijn eis tot ontkenning van vaderschap over het kind Constantia, Louisa, Charlotta Vanspitaels heeft ontzegd;

Overwegende dat de eerste rechter terecht beslist heeft dat de eis tijdig was ingesteld; dat immers uit de getuigenverhoren gebleken is dat ten tijde van de geboorte van het kind appelland, die zeerman is, afwezig was en dat het bewijs, dat de eis meer dan twee maanden na zijn terugkomst ingesteld werd, door geïntimeerden noch geleverd noch zelfs aangeboden werd;

Overwegende dat de eerste rechter eveneens terecht geoordeeld heeft, dat de fysieke onmogelijkheid, waarin appelland zou hebben verkeerd om met eerste geïntimeerde gedurende het wettelijk tijdperk der bevruchting vleeselijke gemeenschap te hebben, niet beezen is;

Overwegende dat de eerste rechter de aangevoerde zedelijke onmogelijkheid van gemeenschap verworpen heeft om reden dat de bedrieglijke handelingen, die het verborgen houden van de geboorte hadden moeten kenschetsen, door de ter zake gehouden getuigenverhoren niet zijn komen vast te staan;

Overwegende dat de bedrieglijke verbergings van de geboorte niet altijd in positieve handelingen dient te worden gezocht, meer bepaaldelijk wanneer de echtgenoten, zoals in casu, sinds meer dan één jaar voor de bevalling gescheiden leefden;

Dat het stilzwijgen van de vrouw, die bij de terugkeer van haar echtgenoot, die op zee vaart, verzuimt hem de geboorte van het kind ter kennis te brengen —

en zulks wanneer het huwelijksleven reeds sinds ruime tijd heeft opgehouden — niet als een loutere nalatigheid dient te worden beschouwd; dat zulks wel degelijk een verborgen houden der geboorte in de zin van artikel 313 B. W. oplevert (Gent, 29 Juli 1922, met het advies van de heer eerste advocaat-generaal Soenens, B. J. 1924, 538; De Page, I, n° 1085);

Overwegende dat het getuigenverhoor bewezen heeft dat appellant niet door zijn vrouw op de hoogte van de geboorte van het kind werd gebracht; dat de verklaring van de tweede getuige, aan wie appellant meedeelde dat hij had «gehoord» dat zijn vrouw een kindje had — verklaring bevestigd door de vijfde en zesde getuige — geen twijfel op dit punt laat bestaan; dat de geloofwaardigheid van die verklaringen dienaangaande gestaafd wordt door het feit, dat het getuigenverhoor bewezen heeft dat eerste geïntimeerde sinds einde 1948 appellant heeft verlaten om met getuige v. d. B. «als man en vrouw» te gaan leven;

Overwegende dat het overspel van eerste geïntimeerde ten aanzien van de toepassing van artikel 313 B. W. genoegzaam bewezen is door de hierboven aangehaalde verklaringen der getuigen, onder meer door de verklaring van getuige v. d. B. zelf, wiens bekentenis — volgens dewelke hij sinds einde 1948 met eerste geïntimeerde samenleeft en geslachtsbetrekkingen met haar onderhoudt — in de omstandigheden der zaak geen verdacht karakter vertoont; dat er integendeel ter bevestiging van die verklaring dient op gewezen te worden dat, zoals het uit de akten der procedure blijkt, eerste geïntimeerde haar verblijf op hetzelfde adres (Lange Brilstraat 24, te Antwerpen) als v. d. B. gevestigd heeft;

Overwegende dat de morele onmogelijkheid van gemeenschap tussen partijen gedurende het wettelijk conceptietijdperk af te leiden is uit de bewezen feitelijke scheiding der partijen sinds einde 1948 alsook uit het onafgebroken samenleven sindsdien van eerste geïntimeerde met v. d. B.;

Overwegende derhalve dat de vereisten van artikel 313 B.W. als vervuld dienen te worden beschouwd en de eis gegrond voorkomt;

Om deze redenen :

Het Hof, rechtdoende bij verstek tegen geïntimeerden, bij gebrek om te verschijnen;

Gehoord de heer Advocaat-Generaal Ost in zijn advies, ter openbare zitting uitgebracht;

Gelet op artikel 24 der wet van 15 Juni 1935;

Ontvangt het beroep, verklaart het gegrond;

Doet dienvolgens het bestreden vonnis te niet;

Wijzigende, verklaart de vordering gegrond, zegt voor recht dat appellant de vader niet is van het kind, geboren de 7 November 1949 en ingeschreven in de registers van de burgerlijke stand te Antwerpen onder de naam en voornamen van Vanspitaels Constantia Louisa Charlotta als afstammende uit het huwelijk van appellant met eerste geïntimeerde; zegt dat vernoemd kind de naam van appellant, tot wiens familie het niet behoort, niet zal dragen;

Beveelt dat dit arrest overgeschreven zal worden in de registers van de burgerlijke stand te Antwerpen door de daartoe bevoegde ambtenaar dezer gemeente, zodra de expeditie van het arrest hem zal worden overhandigd, en dat melding er van zal worden gemaakt op de rand van de geboorteakte;

Veroordeelt eerste geïntimeerde en tweede geïntimeerde q.q. tot de kosten van beide instanties.

HOF VAN BEROEP TE GENT

Verenigde kamers. — 10 Juli 1950.

Eerste Voorzitter : M. De Clercq.

Raadsheren : M.M. de Brabandere, De Bersaques, Maraite, Verougstraete, Axters en Louveaux.

Eerste advocaat-generaal : M. Vermeulen.

Advocaten : Mrs Van Keerbergen

en L'Hermite - Goossens.

Wegenverkeer. — Verplichtingen van de bestuurder van een op spoorstaven rijdend voertuig op de openbare weg.

De bestuurder van een op spoorstaven rijdend voertuig, die rijdt op een openbare weg, tevens bestemd voor het verkeer van andere voertuigen, moet, alhoewel hem een voorrang ten opzichte van die andere voertuigen is toegekend, niettemin naar gelang van de omstandigheden, op zodanige wijze rijden, dat het hem mogelijk is een botsing te voorkomen.

Pauwels t/ De Muyter en N. M. van Buurtspoorwegen.

Gezien de stukken, o.m. het vonnis der Rechtbank van eerste aanleg te Brussel de dato 3 April 1947 en het arrest van het Hof van Verbreking de dato 2 Mei 1949, dat de zaak naar dit Hof heeft verwezen;

Overwegende dat sinds het instellen der vordering door de moeder van het slachtoffer in haar hoedanigheid van wettelijke voogdes van haar minderjarige zoon, Pauwels Dominique, deze laatste meerderjarig geworden is voor dit Hof verklaart het geding voor zijn rekening te hervatten;

Overwegende dat de oorspronkelijke vordering was ingesteld tegen de ondergeschikte van de N.M. «Brouwerij Roman» en tegen de vennootschap zelf, alsook tegen de ondergeschikte van de Nationale Maatschappij van Buurtspoorwegen en tegen deze maatschappij; dat de eerste rechter, bij vonnis van 3 April 1947 de schuld van het verkeersongeval, waarvan Pauwels Dominique op 29 December 1944 het slachtoffer werd, uitsluitend aan de ondergeschikte van de Brouwerij Roman had toegeschreven en hem alsmede de burgerlijk verantwoordelijke vennootschap bij voorraad en hoofdelijk tot een schadeloosstelling van 50.000 frank had verwezen, tevens een deskundige aanstellend om het slachtoffer te onderzoeken; dat het Hof van Beroep te Brussel bij arrest van 17 December 1947 integendeel het ongeval toeschreef aan de uiteindelijke schuld van de ondergeschikte der Nationale Maatschappij der Buurtspoorwegen en hem alsmede de burgerlijk verantwoordelijke maatschappij bij voorraad en hoofdelijk tot een schadevergoeding van 30.000 frank heeft verwezen, terwijl de vordering tegen de ondergeschikte van de Brouwerij Roman en tegen deze laatste werd afgewezen en het slachtoffer eveneens aan een onderzoek van deskundige onderworpen;

Overwegende dat op voorziening in cassatie van de ondergeschikte van de Nationale Maatschappij van Buurtspoorwegen en van deze laatste het Hof van Verbreking bij arrest van 12 Mei 1949 het arrest van het Hof van Beroep te Brussel heeft verbroken, voor zover het uitspraak doet over de vordering ingesteld tegen de Nationale Maatschappij van Buurtspoorwegen en haar ondergeschikte; dat derhalve alleen nog over deze vordering dient te worden gewezen;

Overwegende dat blijkt uit het vooronderzoek, dat op 29 December 1944, te 18.20 uur, toen het ongeval zich voordeed, de duisternis was ingevallen, een zware nevel over de baan van Ninove naar Brussel

hing, die de zichtbaarheid tot drie meter beperkte en de grond met ijzel bedekt was; dat de vrachtauto van de Brouwerij Roman door motordefect nabij de spoorstaven van de tram, die in het midden van de steenweg liggen, was stilgevallen; dat de rode achterlichten van de vrachtwagen brandden; dat een kleine Engelse auto de vrachtwagen op het nippertje had opgemerkt en stilgestaan om hulp te bieden; dat op het horen van de naderende tram de begeleider van de vrachtwagen de tram te gemoet liep om de aandacht van de trambestuurder op de hindernis te vestigen, doch te vergeefs; dat de motorwagen van de tram eerst de Engelse auto wegduwde, daarna langs de vrachtwagen scheerde, maar dat de eerste aanhangwagen, die breder is dan de motorwagen, met de vrachtauto in botsing kwam, zodat appelland, die op het voorbalcon van de eerste aanhangwagen had plaats genomen, ernstig gekwetst werd; dat alle getuigen, behalve appelland zelf, verklaren dat de tram met een matige snelheid reed en na de aanrijding op een afstand van negen meter is blijven staan;

Overwegende dat de bestuurder van een voertuig op spoorstaven, rijdend op een openbare weg, tevens bestemd voor het verkeer van andere voertuigen, alhoewel hem een voorrang ten opzichte van die andere voertuigen is toegekend, niettemin naar gelang de omstandigheden derwijze rijden moet, dat het hem mogelijk is een botsing te voorkomen (Verbr., 5 September 1946, Pas. 1946, I, 316; Verbr., 10 Maart 1943, Pas. 1943, I, 87; Verbr., 23 Juni 1941, Pas. 1941, I, 254; Verbr., 20 December 1938, Pas. 1938, I, 392);

Overwegende dat de bestuurder van de tram in de gegeven weersomstandigheden moest voorzien dat niettegenstaande de breedte van de baan, de andere voertuigen om reden van ijzelmaking niet bij machte zouden zijn hun uiterste rechterzijde te houden en de duisternis, gepaard met dichte nevel hen zou verhinderen op tijd te ontwaren of zij niet te dicht bij de spoorbaan waren om zijn eigen voertuigen door te laten; dat de omstandigheid, dat de bestuurder van de tram, wanneer hij de Engelse auto gezien heeft, niet meer bij machte was zijn voertuig tot stilstand te brengen en na de botsing met de Engelse auto, het scherpen van de motorwagen langsheen de vrachtauto en de botsing van de aanhangwagen tegen de zware vrachtauto, nog negen meter verder liep, bewijst dat zijn snelheid voor de gegeven weersomstandigheden te groot was, al kan aangenomen worden dat hij merkkelijk langzamer reed dan bij normale weersomstandigheden het geval zou geweest zijn; dat dit van zijnerzijde een onvoorzichtigheid uitmaakt, welke op grond van artikel 1382 B. W. zijn aansprakelijkheid medebrengt; dat de Nationale Maatschappij van Buurtspoorwegen voor de schadelijke gevolgen van de schuld van haar ondergeschikte burgerlijk verantwoordelijk is;

Overwegende dat het bedrag van de schade vooralsnog niet bewezen is; dat een deskundigenonderzoek noodzakelijk blijkt en in afwachting bij voorraad een vergoeding van 30.000 frank aan appelland dient te worden toegekend;

.....

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

BURGERLIJKE RECHTBANK TE BRUGGE

2 Mei 1953.

Voorzitter : M. Van den Bussche.

Rechters : M.M. Claeys en De Nijs.

Advocaten : Mrs L. J. Martens (Gent) en J. Thoné.

1. **Schuldvernieuwing.** — De wil van beide partijen daartoe moet duidelijk uit de rechtshandeling blijken.
2. **Verjaring van een verbintenis uit verkeersovertreding.** — Deze verjaring is van openbare orde, zodat daarvan geen afstand kan worden gedaan.

1. *Krachtens art. 1273 B.W. moet de vervanging van een schuld uit een strafbaar feit door een schuld uit overeenkomst ingevolge schuldvernieuwing duidelijk uit de rechtshandeling blijken; de wil tot schuldvernieuwing moet bij beide partijen bewezen zijn. Dit is niet het geval, indien een van partijen de schuld uit onrechtmatige daad erkent en om uitstel van betaling verzoekt.*
2. *Ingevolge art. 7 van de Wet van 1 Augustus 1899 op de Wegenverkeerspolitie verjaart een verbintenis, die ontstaan is uit een verkeersovertreding, na verloop van één jaar. Deze verjaring is van openbare orde, zodat daarvan geen afstand kan worden gedaan overeenkomstig art. 2221 B. W.*

Merkelbach t/ Stad Oostende.

Overwegende dat de eerste Rechter de ingeroepen verjaring heeft afgewezen en de vordering tot betaling van 10.000 fr. wegens het beschadigen van een stads-lantaarn heeft toegewezen om reden dat beroeper de schuld had bekend en zich op 13.3.1952 verbonden had te betalen, welke verbintenis hij gedeeltelijk heeft uitgevoerd;

Overwegende dat beroeper tegen dit vonnis aanvoert, dat de Vrederechter ten onrechte heeft uitgemaakt: 1) dat de vordering niet steunt op een delict, maar op « het veroorzaken der schade »; 2) dat de verjaring geen rol speelt, daar appelland afstand heeft gedaan van de verjaring en zijne schuld bekend heeft;

Overwegende dat de inleidende dagvaarding veroordeling vordert van beroeper tot betaling van een vergoeding van 10.000 fr. plus de gerechtelijke intresten en de kosten wegens het met een vrachtwagen omverrijden en vernielen van een straatlantaarn;

Overwegende dat de vordering haar oorzaak vindt in een overtreding van het Algemeen Wegenverkeersreglement, hierin bestaande dat beroeper op de stoep is gereden met een vrachtwagen en er een straatlantaarn heeft beschadigd;

Dat de vordering dan ook verband houdt met de overtreding, waarvoor beroeper door de Krijgsraad te Gent op 16 December 1949 veroordeeld is;

Overwegende dat geïntimeerde met stelligheid verklaart dat op 13 Maart 1952 tussen partijen een overeenkomst is gesloten, waarbij beroeper zich heeft verbonden sommen te betalen ter vergoeding van de aan de vernielde straatlantaarn toegebrachte schade;

Overwegende dat de beweerde overeenkomst niet wordt overgelegd;

Dat de brieven, door beroeper aan geïntimeerde gericht op 13.6.1952, 7.9.1952, 17.9.1952, een bekentenis van schuld en verzoek om uitstel inhouden;

Dat deze brieven niet toelaten te besluiten dat de schuld, door beroeper bekend en waarvoor uitstel van betaling gevraagd wordt, niet de schuld is, ontstaan

door de overtreding van het Algemeen Wegenverkeersreglement, die met een jaar verjaart;

Dat ook het vonnis van de eerste Rechter, in wiens bijzijn de overeenkomst zou zijn gesloten, wijst op een erkenning van schuld «ex-delicta», maar niet op een schuldvernieuwing;

Overwegende dat art. 1273 van het B.W. eist dat het vernieuwen van schuld «ex-delicto» door een schuld «ex contractu» duidelijk uit de rechtshandeling blijkt;

Overwegende dat de wetgever bij «schuldvernieuwing» een rechtshandeling onderstelt, waarbij beide partijen bewust een oude schuld vervangen door een nieuwe;

Overwegende dat uit niets blijkt dat deze vervanging met instemming van beide partijen heeft plaats gehad en dan ook niet kan aangenomen worden dat schuldvernieuwing is tot stand gekomen;

Overwegende dat op 13 Maart 1952 de burgerlijke vordering «ex-delicto» zonder twijfel verjaard was; dat immers de feiten plaats hadden op 20 Juli 1949;

Dat deze verjaring van openbare orde is en de in art. 2221 B. W. bedoelde afstand hier niet mogelijk is;

Om deze redenen :

De Rechtbank, wijzende op tegenspraak en in hoger beroep, alle andere besluiten als ongegrond verwerpende, aanvaardt het beroep en, wijzende ten gronde, doet het eerste vonnis te niet en zegt voor recht dat de schuld ex-delicto verjaard is en geen schuldvernieuwing is bewezen; wijst dienvolgens de vordering af als niet gegrond en veroordeelt geïntimeerde tot de kosten.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE St. NIKLAAS

1e Kamer. — 25 Augustus 1953.

Voorzitter : M. Blauwaert.

Rechtsr. M.M. Maes en Neirinckx.

Referendaris : M. L. Thysbaert.

Advocaten : Mrs. Van Tomme en Verniers.

1. Vervoerovereenkomst. — Vordering tot betaling van de vervoerprijs. — Eisbaarheid van de vervoerprijs.
2. Ingebrekestelling. — Wijzen waarop ze plaats heeft. — Vordering in rechte.

1. 1. *In vervoerovereenkomsten is de verplichting van de vervoerder om personen of goederen te vervoeren afhankelijk van de verplichting van de medecontractant om de vervoerprijs of het vrachtlon te betalen. Wanneer de overeenkomst niet onder voorwaarde of met tijdsbepaling is aangegaan, is de vervoerprijs verschuldigd van af het ogenblik dat de vervoerder de aangenomen reis heeft volbracht.*

2. *De in artikel 1138 B. W. bedoelde ingebrekestelling heeft plaats door een aanmaning of een gelijkwaardige acte.*

Een schuldeiser kan zijn wil om de uitvoering van een verbintenis te eisen niet duidelijker en krachtadiger uitdrukken dan door zijn schuldenaar in rechte te dagvaarden.

Cornelis t/ Van Royen.

Gezien het exploit van rechtsingang van 17 Juli 1953 betekend door het ambt van deurwaarder A. Van Puyvelde, te Sint-Niklaas;

Aangezien de eis er toe strekt «gedaagde te zien en

horen veroordelen om aan de aanlegger te betalen, voor de redenen vermeld in de dagvaarding, de som van 80.000,— frank, te vermeerderen met de rechterlijke intresten en de proceskosten; het vonnis uitvoerbaar te horen verklaren bij voorraad, niettegenstaande verzet of hoger beroep en zonder borg »;

Aangezien de aanlegger vooraf doet opmerken dat er, bij de optelling der drie facturen vermeld in de dagvaarding, een materiële vergissing is geslopen en dat het gezamenlijk beloop dezer facturen 106.000,— fr. bedraagt en niet 105.000,—, zoals verkeerdelijk in de dagvaarding wordt gezegd;

Aangezien de verweerder, aan zijn kant, verklaart met die rectificatie accoord te gaan;

Aangezien de aanlegger verder aanvoert dat, nadat het geding was ingesteld, de hoofdsom door verweerder betaald werd, zodat de Rechtbank nog enkel uitspraak hoeft te doen over de gevorderde intresten en kosten;

Maar, aangezien de verweerder, bij wedereis, een schadevergoeding vordert, aanvankelijk bepaald op 2.500,— fr., en naderhand, opgevoerd tot 10.000,— fr., op grond dat het geding, door aanlegger ingesteld, tergend en roekeloos is;

dat, tot staving daarvan, verweerder aanvoert :

— dat hij, in zijn handelsrelaties, tot op heden, nooit in gebreke gebleven is aan de aanlegger de vervallen factuurbedragen te betalen;

— dat, wanneer er geen bijzondere betalingstermijn wordt voorzien, in de handelspraktijken, algemeen wordt aangenomen dat de betaling slechts dient te geschieden «dertig dagen einde van de maand »;

— dat, dienvolgens, de factuur van 15 Juni 1953 slechts vervallen is op 31 Juli 1953; die van 30 Juni 1953, op 31 Juli 1953 en die van 15 Juli 1953, op 31 Augustus 1953;

— dat hij, verweerder, bovendien door aanlegger nooit in gebreke is gesteld bedoelde facturen te vereffenen;

Over de door verweerder ingestelde tegeneis :

Aangezien het terzake gaat om een vervoerovereenkomst, waarbij de aanlegger zich heeft verbonden werklieden te vervoeren van Stekene naar Pijp Tabak, tegen betaling door verweerder van de overeengekomen prijs;

Aangezien de verweerder niet betwist dat aanlegger de reizen van Stekene naar Pijp Tabak, waartoe hij zich verbonden had, heeft volbracht;

Aangezien dat aan de verplichting van de voerman de personen of goederen te vervoeren, beantwoordt, in hoofde van diens mede-contractant, de verplichting de vervoerprijs of het vrachtlon te betalen;

dat, waar de verweerder niet bewijst dat deze laatste verbintenis werd aangegaan onder voorwaarde of met tijdsbepaling, de vervoerprijs verschuldigd is vanaf het ogenblik dat de voerman het vervoer heeft volbracht (quod sine die debetur, statim debetur);

Aangezien verweerder bezwaarlijk kan volhouden dat het gebruikelijk is in zake vervoer, de vrachtprijs of het vrachtlon te betalen «dertig dagen einde van de maand »;

dat, integendeel, zowel op grond van de terzake geldende rechtsprincipes als overeenkomstig de gevestigde gebruiken, de vervoerprijs verschuldigd en eisbaar is zodra de vervoerder de door hem aangenomen reizen heeft volbracht;

Aangezien de verweerder, ten slotte, aanvoert dat hij door aanlegger nooit in gebreke is gesteld geworden de facturen in kwestie te betalen, terwijl de aanlegger, integendeel, beweert dat zijn echtgenote zich herhaaldelijk, doch vruchteloos, bij verweerder heeft aangemeld om betaling te bekomen;

Aangezien dat, wat er ook van zij, het niet twijfel-

achtig is dat een schuldeiser geen duidelijkere en meer sprekende aanmaning zou kunnen uitdenken om van zijn schuldenaar een prestatie of betaling te bekomen, dan deze die er in bestaat het verschuldigde in rechte te vorderen, hetgeen de aanlegger in casu gedaan heeft;

Aangezien uit hetgeen voorafgaat dient besloten dat de eis, zoals hij werd ingesteld, gegrond is, met dien verstande nochtans, dat de hoofdsom 81.000,— fr. bedraagt en niet 80.000,— fr., zoals verkeerdelijk in de dagvaarding wordt gezegd; dat, anderdeels, de tegeneis niet gegrond is;

Om deze redenen :

De Rechtbank, gelet op de artikelen 2, 36, 37 en 41 van de wet van 15 Juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken; vonnissende op tegenspraak, alle verder strekkende of strijdige conclusiën als ongegrond ontzeggende, veroordeelt verweerder om aan de aanlegger te betalen de gerechtelijke intresten op 81.000,— fr.; wijst de tegeneis, als niet-gegrond, af; veroordeelt verweerder tot de kosten;

Verklaart het vonnis uitvoerbaar bij voorraad, niet-teenstaande elke voorziening en zonder borgstelling.

KRONIEK DER TIJDSCHRIFTEN

Onder leiding van Mr Jan Ronse en Mr Willy Delva.

1. **Besson A. — L'assureur de responsabilité, qui a dirigé le procès, peut-il former tierce opposition au jugement rendu contre son assuré ?** — Noot onder Rb. Charolles, 7 Maart 1952, Rec. Dall. 1953, J, 14.

In de meeste verzekeringsspolissen « burgerlijke aansprakelijkheid », is een clause opgenomen waarbij de verzekeraar zich het recht voorbehoudt om de gedingen te leiden die de verzekerde in verband met het gedekte risico voeren moet.

Nu stelt zich echter de vraag of de verzekeraar, die in uitvoering van dit beding van het verzekeringcontract een proces van zijn verzekerde geleid heeft, tegen het vonnis dat in deze zaak gewezen wordt derden — verzet kan doen.

Luidens art. 474 Rv. moeten twee voorwaarden verenigd zijn, opdat het derden-verzet ontvankelijk zou zijn :

- 1) de rechten van de eiser in verzet moeten door het vonnis gekrenkt worden,
- 2) de eiser in verzet moet een derde zijn, m.a.w. hij mag in het geding noch partij, noch vertegenwoordigd geweest zijn.

Enerzijds lijdt het geen de minste twijfel dat een verzekerde schade kan lijden door een vonnis dat betrekking heeft op de burgerlijke aansprakelijkheid van zijn verzekerde. Anderzijds lijkt het op het eerste zicht even vanzelfsprekend dat de verzekeraar geen partij geweest is in het geding, vermits het bij veronderstelling gaat om een proces dat ingeleid werd tegen, en gevoerd werd door de verzekerde.

In de besproken noot stelt de auteur vast dat de vroegere Franse rechtspraak, in de zeldzame gevallen waarin zij zich over dergelijke betwistingen uit te spreken had, aan de verzekeraar het recht ontzegde derden-verzet te doen. Deze rechtspraak oordeelde dat de verzekeraar, die gebruik maakt van zijn recht om een proces van zijn verzekerde te leiden, moet geacht worden op stiltwijgende wijze eraan verzaakt te hebben het vonnis, dat in dat geding zal gewezen worden, door derden-verzet aan te vallen. Zekere van deze

rechtspraak vestigde er echter meteen de aandacht op, dat zij zich niet uit te spreken had over de vraag of het vonnis, dat aldus tussen het slachtoffer en de aansprakelijke partij in een ongeval gewezen werd, ook tegenstelbaar was aan de verzekeraar.

Het vonnis van de Rechtbank te Charolles dd. 7 Maart 1952, dat over een soortgelijk geval te oordelen had, is echter veel verder gegaan. Hier werd het derden-verzet aangetekend door de verzekeraar als niet ontvankelijk afgewezen, op grond van de overweging dat de verzekeraar niet als een derde kan beschouwd worden. Immers, aldus deze rechtspraak, in een proces dat door het slachtoffer van een ongeval tegen de verzekerde werd ingesteld en dat in feite door diens verzekeraar geleid wordt, is de verzekerde eigenlijk slechts de verdoken lasthebber van zijn verzekeraar. Het vonnis dat in die omstandigheden uitgesproken wordt tegen een verzekerde die slechts als naamlener is opgetreden, is eigenlijk gewezen tegen de verzekeraar-lastgever zelf, die partij was in het geding.

Deze theorie, die door de auteur ten volle beaamd wordt, heeft veel verstrekkender gevolgen dan de thesis die tot nog toe door de rechtspraak aangenomen werd. Inderdaad, niet alleen kan de verzekeraar-lastgever tegen het vonnis dat tegen zijn lasthebber verleend werd geen derden-verzet doen, omdat hij zo in feite als in rechte partij was in het geding, maar tevens heeft het vonnis dat gewezen werd tegen de lasthebber gezag van gewijsde ten aanzien van de lastgever.

K. M.

2. **Troisièmes journées de Droit Franco - Latino - Américaines. — Rapports. — C. : La protection des minorités dans les sociétés anonymes, Rev. Int. Dr. Comp., 1953, blz. 309 tot 422.**

Een samenvatting geven van deze zeer uitvoerige verslagen blijkt in het kader van deze kroniek helemaal onmogelijk te zijn.

Het onderwerp betreft ongetwijfeld een der belangrijkste vraagstukken van het hedendaagse vennootschappenrecht.

De lezers kennen reeds het merkwaardige werk van P. Coppens, *L'absence de majorité dans les sociétés anonymes*, Leuven 1947.

Het hier vermelde verslag voegt hieraan talrijke waardevolle gegevens toe. Vermelden wij vooral naast de verslagen van Prof. Lascano over het Argentijnse recht, van Mr. Azulay over het Braziliaanse recht, van Rechter Sentis Anfruns over het Spaanse recht, van Docteur Albanell Mac-Coll, dat een breed vergelijkend overzicht verschaft en bepaaldelijk stilsthoudt bij het Uruguayaanse recht, van Prof. de Sola over het recht van Venezuela, vooral het verslag van Prof. de Sola Canizares, dat een zeer gedocumenteerde rechtsvergelijkende studie bevat met een grote rijkdom van bibliographische gegevens, en ten slotte het verslag van Prof. Piret, Raadshoofd in het Hof van Verbreking, aan het Belgische recht gewijd (blz. 315-328).

Deze laatste streeft er naar het werk van de heer Coppens aan te vullen en behandelt achtereenvolgens de verschillende bepalingen van de vennootschappenwet, het vraagstuk van de maatschappelijke vordering en de persoonlijke vordering der vennoten tegen de beheerders en commissarissen, van de tussenkomst van de minderheden in het toezicht, het behoud van de wezenlijke bestanddelen van de overeenkomst van maatschap, de eerbied voor de verworven rechten, de gelijke behandeling van de aandeelhouders en ten slotte de nietigheid van de stemming strekkend tot een doel dat met de maatschap strijdig is.

Vermelden we dat dit verslag zowel uitvoerig gebruik maakt van de parlementaire werken als van de jongste Belgische rechtspraak.

X.

3. **Diderich M. — Le contentieux de la sécurité sociale.** — T.S.R., 1953, blz. 137-152.

Het betreft hier het eerste gedeelte van een uiteenzetting door de auteur gegeven op de jongste studiedag, georganiseerd door het Interuniversitair Instituut voor sociaal recht.

In dit eerste gedeelte geeft de auteur een duidelijk overzicht van de huidige staat der berechting van geschillen betreffende de maatschappelijke zekerheid, waarbij hij het achtereenvolgens heeft over de bevoegdheid der gewone rechtbanken, der scheidsrechtelijke jurisdicties, der administratieve rechtscolleges en tenslotte ook over de — weldoende — bevoegdheid van de Raad van State in deze zaken. Met ontstellende duidelijkheid belicht de auteur de verwarring welke in dit domein heerst, niet alleen door de veelvuldigheid der rechtsprekende colleges, maar tevens door de fantastische verscheidenheid hunner samenstelling, bevoegdheid, proceduur, rechtsmiddelen, enz., die niet alleen een voortdurende onzekerheid schept voor de practici, maar bovendien al te dikwijls zelfs de meest fundamentele waarborgen aan de rechtzoekende ontnemt.

Met spanning wachten wij op het vervolg van deze uiteenzetting in hetwelk de auteur zijn critiek op het huidige stelsel zal formuleren en de middelen om er verbetering in te brengen zal aansnijden. Hopen wij dat de redactie van de Revue de droit social — Tijdschrift voor Sociaal Recht, eveneens haar kolommen zal openstellen voor de blijkbaar zeer interessante bespreking, tot dewelke de uiteenzetting van de heer Diderich op de studiedag aanleiding zal hebben gegeven.

W. V.

4. **Geysen R. — La distinction entre employés et ouvriers.** — T.S.R., 1953, bl. 1-11.

De auteur wijst op de onbillijkheid in onze Sociale Wetgeving voortspuitend uit het groot verschil tussen het statuut van bediende en arbeider, vooral nu, waar wij meer en meer tot een nivelering komen van beide klassen. Het criterium om het onderscheid tussen beiden te bepalen gaf dan ook herhaaldelijk aanleiding tot tal van meningsverschillen.

Wij zien als ideale oplossing vooropgesteld, dat geen enkel onderscheid zou worden gemaakt tussen beide groepen, zoals dit in verscheidene vreemde wetgevingen reeds van toepassing is en welk principe ook bij ons in een aantal wetten wordt gehuldigd.

De auteur drukt er terecht op dat, vooral voor het bepalen van de opzeggingstermijn en van het bedrag der vergoedingen wegens contractbreuk, er alleen zou mogen worden rekening gehouden met objectieve criteria en dat er voorgoed zou dienen afstand gedaan van opvattingen die volledig verouderd en absoluut onverantwoord zijn.

G. C.

5. **La répression du trafic international des stupéfiants: la coopération, en France, d'une police étrangère et la prétendue provocation aux inculpés.** — Noot onder Corr. Seine, 3 Dec. 1952, Rec. Dall. 1953, J, 432.

Op 3 December 1952 heeft de Rechtbank van het Seine-departement gevonnist dat een verdachte wegens

handel in verdovingsmiddelen, aangehouden en vervolgd uit hoofde van dusdanige verkoop aan een agent ener vreemde politiemacht, die zich voor een ware koper had laten doorgaan, zich niet kan beroepen op de provocatie vanwege bewuste agent, wanneer de vragen die hem door dezen werden gedaan geen drukking op zijn persoon hebben teweeggebracht, van aard zijn vrije wilsbeschikking te ondermijnen, en hij met de agent van politie heeft gehandeld op dezelfde wijze als hij met een andere gewone koper zou hebben gedaan.

In de noot, onder dit vonnis gepubliceerd, onderlijnt de schrijver daarentegen de rechtspraak van de Franse Hoven van Beroep volgens dewelke de provocatie vanwege een agent van het openbaar gezag enkel dan ten voordele van de verdachte zal worden aanvaard wanneer de handelingen van deze agent gekenmerkt waren door het aanwenden van immorele en laakbare procédé's, die op de wil van de verdachte een zodanige inwerking hebben gehad dat zijn vrije wilsbeschikking als uitgeschakeld diende beschouwd. Deze rechtspraak inspireert zich door de overweging dat een veroordeling steeds dient gesteund op een vrij en ongedwongen misdadig inzicht. Het Franse Hof van Verbreking, zo gaat de noot verder, verwierp deze jurisprudentie daar de gebruikte procédé's in geen geval te beschouwen zijn als een rechtvaardigingsgrond of als een verschoonbare omstandigheid.

De schrijver laat tenslotte nog opmerken dat, volgens de rechtspraak dezer Hoven van Beroep, de provocatie de totstandkoming van het misdrijf moet voor gevolg hebben. In aangehaald geval, inderdaad, had de uitlokking enkel de ontdekking mogelijk gemaakt, daar de handel in verdovingsmiddelen reeds te voren een bestaand en gekend feit was.

Wij, daarentegen, zijn de mening toegedaan, dat de provocatie vanwege de bevoegde agenten van het openbaar gezag steeds te veroordelen is en, bijgevolg, ten voordelen van de verdachte is te aanvaarden.

Het ligt immers in de bevoegdheid dezer agenten van het openbaar gezag de misdrijven op te sporen, vast te stellen en er de bewijzen van te verzamelen. De uitlokking moet hierbij worden uitgesloten; zij is geen daad van opsporing, noch van vaststelling en zij kan evenmin beschouwd worden als een aanvaardbaar middel om bewijzen te verzamelen.

De Correctionele Rechtbank te Brussel, in een nog recent vonnis van 30 April 1951 (J. T. 1951, 322), heeft blijkbaar deze laatste zienswijze ingelijks gehuldigd, toen haar volgend samengevat voorval werd voorgelegd: een brigadier van politie ontmoette een vrouw die hem toelachte; hij volgde haar op de voet, begon uiteindelijk een samenspraak met haar en liet zich hierbij doorgaan als een persoon die zich wenste te vermaken. Hij deed naderhand bepaalde voorstellen welke de vrouw tenslotte aanvaardde en haar er toe brachten die persoon naar een ontuchthuis te leiden.

De Rechtbank oordeelde vervolgens dat de agent zijn rol van toezicht was te buiten gegaan door rechtstreeks tot daden van ontucht aan te zetten. Alhoewel de vrouw bekentenissen aflegde, zich nochtans steunende op de provocatie vanwege de agent, werd zij vrijgesproken.

Genoemd vonnis der Rechtbank eindigde met deze overweging: « Attendu que l'attitude d'un agent de l'autorité ayant provoqué le fait délictueux, celui-ci ne peut être retenu à charge de la première prévenue, un acte illégal étant à la base de la poursuite. »

De uitlokking werd hier dus wel veroordeeld, alhoewel geenszins kan beweerd worden dat gezegde vrouw met een ander persoon niet op dezelfde wijze zou hebben gehandeld.

Tenslotte weze nog vermeld dat de provocatie ook een gevaarlijk en zeer willekeurig procédé is.

J. D.

6. Charles R. — *Le Sport et le Droit Pénal.* — R.D.P., 1953, blz. 852 tot 869.

In dit artikel, dat merkwaardig is te noemen zowel naar de vorm als naar de inhoud, tracht de Hr Procureur des Konings te Brussel het onstrafbaar karakter van de geweldige sport, als boks, rugby, enz., aan te tonen.

Een eerste deel schetst de geweldige ontwikkeling van de sport tijdens onze eeuw en leidt alzo tot de vaststelling dat gans de sportactiviteit het maatschappelijk leven als het ware heeft overspoeld en dat reeds van bij het begin der twintigste eeuw de netelige vraag is opgerezen naar « le caractère licite ou illicite » van bepaalde sporttakken.

Lichamelijke letsels, vrijwillige of onvrijwillige, zelfs lichte gewelddaden, slagen en verwondingen met dodelijke afloop, valt dit alles onder de toepassing van de strafwet? Ziedaar in feite de vraag, meer bepaald bij de geweldige sport.

Na de boksmatch te Gent in 1913 tussen de vedetten Wells en Carpentier, zo vervolgt de schrijver, was men zo onder de indruk van het geweld der toegebrachte slagen dat men al spoedig noodzakelijk achtte repressief in te grijpen: een rondschrijven dd. 30 Juli 1913 van de toenmalige minister van Justitie schreef de vervolging voor van de bokssers onder de beschuldiging van vrijwillige slagen en verwondingen. De resultaten bleven evenwel beneden elke verwachting; enkele vervolgingen werden weliswaar ingesteld, maar de vrijspraken volgden elkaar eerder op. Desondanks nam het aantal ernstige ongevallen een gevoelige uitbreiding.

Na dit zeer interessant eerste deel, waarbij de lezer zich dadelijk voor het uitzonderlijk belang van dit probleem geplaatst ziet, worden in het volgende deel de juridische overwegingen onderzocht die de sport, en niet het minst de bokssport, aan de greep van de artikelen 398 en volgende van onze strafcode zouden onttrekken.

Wij verklaren ons dan ook volmondig akkoord met de schrijver waar deze oordeelt dat de straffeloosheid geenszins haar grondslag vindt in de toestemming van het slachtoffer en zijn stilzwijgende aanvaarding van het risico (*volenti non fit injuria*); het behoort inderdaad niet aan partijen uit te maken wat een misdrijf is en wat er geen is. In de slagen en verwondingen, anderzijds, liggen onbetwistbaar het materieel en moreel element besloten welke door de artikelen 398 en vgd. worden gelaakt; de slagen zijn vrijwillig, zij zijn het doel en zij hoeven niet noodzakelijk toegebracht ingevolge haat, wraak, vrees, enz.

Na met gegronde redenen deze beide grondslagen te hebben verworpen, ontleedt en verdedigt de schrijver vervolgens de leer, waarbij de immuniteit van de geweldige sport zou te zoeken zijn bij de wet zelf die dergelijke sport uitzonderlijk toelaat, bij de natie die steeds de sportactiviteit met welwillende aandacht heeft bekeken en gesteund; aan deze grondslag zou nochtans, als *conditio sine qua non*, tevens de toestemming van de athleet dienen verbonden; « la loi qui favorise ainsi le sport ne saurait en même temps l'interdire » en « la faveur de la loi est donc la raison principale de l'immunité sportive ».

Daar er in deze Kroniek geen plaats is voor een breedvoerige beoordeling van deze laatste zienswijze,

weze enkel gezegd dat die, ons inziens, slechts moeilijk kan gevolgd worden. In dit verband nochtans deze enige overweging: wat, enerzijds, door de wet uitdrukkelijk strafbaar is gesteld, kan, anderdeels op afzonderlijke wijze bezwaarlijk worden beschermd en als niet-strafbaar aangezien. De strafwet is van openbare orde; de uitzonderlijke gunst jegens de geweldige sport dient meer gezocht in een afwijking en een gedoogzaamheid die een gewoonte deden ontstaan. Welnu, de gedoogzaamheid en de gewoonte kunnen de toepassing van een strafwet geenszins in de weg staan.

In een voorlaatste deel, onderlijnt de schrijver de idee dat de geweldige sport onstrafbaar zal blijven tot zolang zij aan haar sociale functie beantwoordt en het welzijn van het individu kan nastreven. Deze immuniteit zal ophouden te bestaan wanneer de sportregelen niet stipt worden nageleefd en de verwondingen of letsels niet meer te beschouwen zijn als een ongeluk, maar integendeel als een mogelijk gevolg van de toegebrachte slagen.

Waar de niet-naleving der diverse sportregelen ongetwijfeld de verantwoordelijkheid van de sportbeoefenaars in het gedrang moet brengen — elkeen zal het er mede eens zijn — valt aan de andere kant op te merken dat de nefaste gevolgen der slagen steeds als een mogelijk gevolg zijn te beschouwen. Men consultere de dodenlijst der laatste vier jaren waaruit blijkt dat niet minder dan één en veertig bokssers omkwamen tengevolge van slagen op het hoofd (inwendige bloedstorting, schedelbreuk, enz.). Er wordt over het algemeen te weinig belang gehecht aan het medisch aspect van de zaak.

Prof. Dr La Cava, buiten de aanhalingen door de schrijver, befoogt nochtans op overtuigende wijze dat de op het hoofd toegebrachte slagen, die de klassieke knock-out of hersenschudding veroorzaken, in de lichtste gevallen afwijkingen van functionele aard en in de meest erge gevallen daarentegen afwijkingen van structurele aard teweegbrengen.

Beantwoordt dergelijke sport nog aan haar sociale functie en streeft zij het welzijn van het individu na?

Door de schrijver wordt ook nog vluchtig, doch volledig, de verantwoordelijkheid der sportinrichters nagekeken. Hun aansprakelijkheid is dezelfde als bij het gewoon individu; een gebrek aan toezicht tegenover spelers en toeschouwers, hun tekortkomingen bij de organisatie van eender welke sportmanifestatie, zal hen aansprakelijk stellen. Een lichte fout zal voldoende zijn.

In korte trekken wordt tenslotte de mening voreopgezet dat de onstrafbaarheid eveneens de beroepssport ten goede komt. Maar, zijn bij een liefhebber de bedoelingen niet zuiverder en bewijst hij soms geen grotere dienst aan de sport door zijn meer onbaatzuchtige houding.

Ondanks de rijke gehalte van het beoordeelde artikel, zullen wij met spanning de wederwaardigheden van het wetsvoorstel Philippart volgen.

J. D.

VLAAMSE JURISTEN

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

BALIELEVEN

BALIE VAN MECHELEN

De Tuchtraad voor het rechtelijk jaar 1953-1954 van de Balie te Mechelen werd als volgt samengesteld: Stafhouder a.i.: Mr Carl de Cocq; leden: Mrs. Henri Nobels, Frans Maerten, Jozef Marijnen, Jozef Van de Werf; secretaris: Mr Michel Eyskens.

De Conferentie der Jonge Balie heeft haar bestuur als volgt verkozen:

Voorzitter: Mr Michel Eyskens; onder-voorzitter: Mr Luc Van den Eede; schrijver: Mr Alan De Busscher.

NECROLOGIE

STAFHOUDER H. STUYCK

Het is met pijnlijke verslagenheid dat men in de rechterlijke wereld te Antwerpen het afsterven heeft vernomen van oud-Stafhouder Hendrik Stuyck, die op 24 September l.l. plotseling overleed. De balie van Antwerpen lijdt hierdoor een onberekenbaar verlies.

Mr Stuyck was een van de meest befaamde civilisten der Antwerpse balie en zijn grote bekwaamheid en uitgebreide kennissen werden door de magistratuur en door zijn confraters ten zeerste gewaardeerd.

Mr Stuyck werd talrijke malen tot lid gekozen van de Raad der Orde en in 1937 werd hij tot Stafhouder verheven. Sedertdien bleef hij gedurende 14 jaar onafgebroken lid van de Raad der Orde, wat een enige gebeurtenis is in de annalen van het Antwerpse balieleven.

Het heengaan van deze minzame man en grote advocaat wordt te Antwerpen diep betreurd.

Op 7 October a.s. zal er op een zitting van de Rechtbank aan zijn nagedachtenis een plechtige hulde gebracht worden.

MEDEDELINGEN

PRIJS A. VLEURINCK

Reeds kwamen enkele verhandelingen bij de redactie binnen. Om echter alle juristen-mededingers in de gelegenheid te stellen hun werk tijdig en regelmatig in te dienen, heeft de beheerraad van de Algemene Practische Rechtsverzameling beslist, de termijn voor het indienen van de verhandelingen met twee maand te verlengen.

De mededingers kunnen derhalve hun werk insturen tot 15 December 1953.

TIJDSCHRIFTEN

Omnilegie, nrs 7-8 - Juli-Augustus:

Wetgeving.

Tijdschrift voor Gemeenterecht, afl. 9 - Sept. 1953: M. Depreter: Naar een herziening van het pensioenstelsel.

Algemeen fiscaal Tijdschrift, nr 1 - September 1953:

C. Annicq: Overzicht der zegeltaxen andere dan overdrachtaxen.

Nederlands Juristenblad, afl. 32 - 26 September 1953:

Mr E. Fischer-Keuls: Buitenlandse opvattingen over ons artikel 992 B. W. (I). — Mr M. V. Polak: Het probleem der Eerste Kamer in Nieuw Zeeland. — Mr H. J. Marius Berlings: Het buitenmodel formulier. — Mr W. Van der Meij: Winkelsluitingswet 1951, artikelen 8 en 10. — Dr Benno Stokvis: Het caseren van biggen door hun eigenaars.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie, nr 4314 - September 26, 1953:

Prof. Mr G. de Groot: Dient de wetgever, die het zgn. negatieve stelsel handhaaft, beschermende regelen te stellen ter waarborging van de rechtszekerheid t.a.v. het recht van eigendom en andere zakelijke rechten op onroerende goederen en (geboekte) schepen en, zo ja, welke? (I.) — Mr K. Groen: Op de grenzen van vereniging en stichting. — M. K. Minderhoud: De langstlevende echtgenoot in het nieuwe B. W.

Journal des Tribunaux: n° 3991 - 27 septembre 1953:

R. Hoyoit de Termicourt: La Cour de cassation en 1853. — Marcel La Haye et Jos Verkerckhove: La législation exceptionnelle sur les baux à loyer. — Jurisprudence.

Recueil Dalloz de Doctrine de Jurisprudence et de Législation, 31° cahier - 24 septembre 1953:

Maxime Mignon: Une évolution inachevée: La notion d'intérêt ouvrant le recours pour excès de pouvoir. — Charles Lapp: La nullité des commissions rogatoires générales. — La nullité des perquisitions sans mandat et des aveux concomitants. — François Luchoire: Les mariages mixtes en Tunisie et au Maroc. — Jacques Caillé: La prénotation des droits réels sur les immeubles immatriculés au Maroc. — Claude Devise: Commentaire de la loi du 13 décembre 1952, modifiant les art. 159, 172 et 185 c. just. mil. pour l'armée de terre.

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"